TÖRTÉNETI ELITKUTATÁSOK

Gergely Jenő:

A katolikus egyházi elit Magyarországon 1919–1945

1992
KIADJA
AZ ELTE SZOCIOLÓGIAI ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

Sorozatszerkesztő: Kovács I. Gábor
Kutatásvezető: Huszár Tibor

A kiadásért felelős:
Huszár Tibor

KÉZIRAT GYANÁNT
A kiadásért felelős: Huszár Tibor
Megrendelve: 1991. november. Megjelent: 1992. január. Példányszám: 500
Készült kisofszet eljárással, az MSZ 5601-59
és az MSZ 5602-55 szabvány szerint
Nyomtatta és kötötte a Dabas-Jegyzet Kft.
Felelős vezető: Marosi György ügyvezető igazgató
Munkaszám: 91-0190

I. Bevezető

1. Az elitvizsgálatról és témaválasztásról

Az elitkutatás és vizsgálat elsősorban a szociológia tárgykörébe tartozik. Igy annak eszköze a Horthy-korszakra vonatkozóan a történeti szociológia lehet, s módszerei, következtetései is elsősorban idevágóak, történetszociológiaiak és politológiak. Az elitnek csak ugy van értelme, ha azt is nézzük, hogy mihez képest az. Itt ha a korszakon belüli uralmi, hatalmi elitről beszélünk, akkor nyilvánvaló, hogy az ebben való részvétel foka, hatékonysága, minősége a döntő azokhoz képest, akik felett uralkodnak, akik felett a hatalmat gyakorolják. Kétségtelen, hogy bizonyos tulajdonosi, osztály és más kategóriákhoz képest az elit-fogalom számos más megközelitési lehetőséget is kinál.

Tudomásul véve, hogy a kutatás "az elit" különféle szegmentumainak feltételezéséből indult ki, ezekhez képest is meg kell határoznunk az egyházi elit helyét és szerepét, kapcsolatrendszerét. Az "egyházi elit" kétségtelenül kapcsolódik, nem egy vonatkozásban konkrét személyi és funkcionális átfedést is jelent a politikai elithez. Ez több területen egyértelmü, igy elsősorban a törvényhozásban, ahol is a felsőházban az egyházi elit jelentős hányada részt vett, mégpedig hivatalánál, és nem személyi érdemeinél fogva. Egy kisebb rész pedig választott vagy kinevezett tagként került az országgyülés második kamarájába. De jelentősnek mondható az egyháziak részvétele az országgyülés képviselőházában /korábban a nemzetgyülésben/ is, és itt is egyfajta elitképződési státusról beszélhetünk. /Arra majd kitérünk, hogy a törvényhozásban való részvételt nem tekinthetjük ab ovo az egyházi elitbe való minősülés krité-

riumának./

A politikai elithez való kapcsolódás, illetve átfedés másik fontos terrénuma a végrehajtó hatalom: a kormányzati poziciókban való részesülés. Bár ennek számszerü sulya jóval kisebb az előbbinél, de nem elhanyagolható tényező, és főként ami a hatalomgyakorlás kivitelezését, még inkább a politikai /vagy kormányzó/ elit és az egyház kapcsolatait illeti, ezen személyek szerepe felértékelődik és igy az elithez csatlakoznak. Végül megemlithetjük, bár országos politikai szempontból kisebb a jelentősége, hogy az egyházi elit számos tagja szerepet vállalt a vármegyei-városi önkormányzati-közigazgatási testületek munkájában is, ami az összefonódás egy alacsonyabb szintü, de nem mellékes szintere volt.

A hatalomgyakorlás szférájánál maradva, a korszak katonai elitje a többihez képest leginkább hasonlitható az egyházi elithez, akár státus, akár cim és rang, akár vagyoni állapot, iskolai végzettség kérdése tekintetében. E két öntörvényü zárt elit között összefonódás lényegileg nincs, hacsak a tábori lelkészetet nem tekintjük annak. Ez abban a formában egyoldalu kapcsolat volt, hogy tábori lelkész, tábori lelkészi ranglétrán magasabb fokozatokat elérők és végül a tábori ordinárius először papi személy kellett hogy legyen, és ezután válhatott katonai állományu személlyé is. Forditva a dolog nem áll: katonák a katolikus egyházban nem lehettek papok. Az elitszintü összefonódás vagy kapcsolat csak a tábori püspök esetében tételezhető fel, aki egyben tábornoki fizetést huzott, rangban tehát nagyjából megfelelt a tábornoknak. De az közelről sem áll, hogy hasonló státust jelentett az egyházi elitben is.

További kérdés az egyházi elit és a gazdasági elit kapcsolódása. A katolikus egyházban az egyházi személyek kettős tulajdonbirásu és jövedelmü emberek: lehetett - a szerzetesek kivételével - magánvagyonuk és jövedelmük is. De ezeknek a feltárása, felmérése szinte lehetetlen, csak esetenként és egyedi példaként tudunk majd rá kitérni. Sokkal inkább jellemzőnek tekinthető a javadalommal és stallummal való rendel-

kezés, ami nem birtoklást, hanem a közcélu kötött birtoknak minősülő egyházi vagyon javadalmának a jövedelmével való - ugyancsak korlátolt - rendelkezés. Igy az egyes egyházi nagyjavadalmasok vagy stallummal birók esetében aligha képezhet személyi vagyoni állapotmeghatározó mércét az adott javadalom nagysága, aranykorona értéke stb. De még ha ezt ki is derithetnénk, akkor is további problémát jelent, hogy e javadalmak jövedelmeit minémü terhek terhelték, permanensen vagy ad hoc jelleggel, és mi az, ami az adott egyházi személy kezéhez került mint szabadrendelkezésü jövedelem. /Ennek feldolgozására egy külön tanulmányban kisérletet tettünk./

Ha ezt végiggondoljuk, akkor megállapitható; az egyházi nagyjavadalmasok nem személyükben, hanem stallumuknál fogva képezhetnék a "gazdasági elit" részét. Ez alól esetleg van néhány kivétel, amikor ez személyileg is egybeesést, részvételt jelent - mint pl. Hagyó-Kovács Gyula ciszterci jószágkormányzó esetében. Egyébiránt az egyházi nagyjavadalmasok vagy az elit más tagjai adott esetben lehettek szinte teljesen vagyontalanok és a javadalom eladósodása miatt tk. "szegények" is.

A fentieknél sokkal bonyolultabb kérdést jelent az egyháziak részvétele az un. kulturális vagy tudományos elitben. /Magának az elitnek ezt a kategóriáját is meglehetősen nehéz körülhatárolni. A kulturális és tudományos teljesitmény ugyanis nem feltétlenül esik egybe a pozicióval./

Konkrétan nézve, az egyházi elit tagjai ab ovo egyetemi vagy főiskolai végzettségüek, mert ez nemcsak az egyházi elit, hanem a klerikus lét előfeltétele. De szinte természetes a doktori fokozat és egy vagy két idegen nyelv - a latin eleve - ismerete. Szinte mindegyik klerikus folytatott valamilyen irodalmi müködést. A tudományos-kulturális elit és az egyházi elit átfedéseinél eleve nyilvánvaló, hogy az MTA tagjait ide kell számitani. De hasonlóképpen az egyetemi nyilvános rendes tanárokat is. Néhány köziró, publicista, költő és müvész is bekerülhetne ebbe a kategóriába. Nem is szólva a /szerzetes/

paptanárok egész soráról, tudósokról, akik egy része eljutott egyházi rangban is a pápai prelaturáig, tehát a prelátusok közé emelkedett /vagy legalább is kanonoki stallumot nyert/. Az egyházi elitbe kerülésüknek azonban ez mégsem lehetett a feltétele, mert az egyházon belüli, és nem kivüli tényezőket tekintjük primér jelentőségüeknek.

Összefoglalva tehát megállapitható, hogy az un. "egyházi elit" szinte valamennyi tagja valamilyen más kritérium alapján tagja lehet a politikai, gazdasági, katonai vagy kulturális--tudományos elitnek is. Ez a tény pedig azt jelenti, hogy a korszakban az egyházi felső rétegek szorosan kapcsolódtak az uralmi-hatalmi elithez, magához a szisztémához.

x

Kezdettől fogva szinte megoldhatatlan problémának tünt, hogy egy tanulmány és egy vizsgálat keretein belül végezzük el valamennyi egyház elitjének feltérképezését és elemzését. Ez nemcsak a munka nagyságrendjével kapcsolatos /bár azzal is/, hanem elsősorban azzal a problémával, hogy igen nehéz közös nevezőre hozni a különböző, jellegükben alapvetően eltérő egyházi strukturával rendelkező felekezetek elitjeit, azok vizsgálatát. A katolikus egyház mibenlétéről, strukturájáról és elitjéről külön szólunk. A protestáns egyházak elitje /elsősorban a két nagy történelmi egyház, a református és az evangélikus/ lényegileg más. /A protestáns kisegyházak, szabadegyházak vagy szekták vizsgálatát eleve mellőztük./ Azon tul, hogy ezek is keresztény egyházak, jellegük és felépitésük, természetük alapvetően más. Gondoljunk csak arra, hogy ezeknél az "egyházi elit" fogalma eleve nem a lelkipásztori státusu "klerikusokat" jelentheti, sőt a lutheránusoknál nem is elsősorban őket, hanem a világi állásu, de egyházi funkcióra választott személyek és az ugyancsak adott egyházi funkcióra választott lelkészi státusu személyeket együttesen. Tehát itt a világi elem bevonása a vizsgálatba egyenlő rangu a szorosan vett egyháziakéval. Továbbmenve világos, hogy az

elit személyi strukturájának meghatározásánál nagy fontosságu a házastárs személye: akár a lelkész, püspök stb. feleségének származása, akár a világi egyházfi családja. Ott ugyanis ezeknek a személyi-családi kapcsolatrendszereknek szinte meghatározó szerepe van. Ezeknek a feltárása hosszas levéltári-anyakönyvi kutatás eredménye lehetne. A probléma az, hogy az ilyen fajta elitképző funkciót miként lehetne egy lapra hozni a katolikussal, ahol a cölibátus vagy szerzetesség ezen vizsgálatot eleve feleslegessé teszi.

Az együttes vizsgálattól való eltekintést indokolja az is, hogy mig a katolikus egyházban egy meglehetősen szigoru rend szerint kerül sor az elitpozicióba kerülésre /pápai kinevezés, püspöki kinevezés, automatikus előremenés stb./, amihez a világi elemnek formáljogilag semmi köze, addig a protestáns egyházakban e tisztek betöltése, tehát az elitbe kerülés vagy onnan kikerülés választás kérdése. E választás okainak, menetének, mozgatóinak a feltárása megintcsak egészen másfajta vizsgálódást igényelne, mint a katolikusoknál.

Végül a negyedik jelentős felekezetet, az izraelitát nézve, annak elitkutatása végképp meghaladja a keresztény egyházak elitkutatásának kereteit. Ezen egyház, vagy felekezet belső hierarchiája, a hitközösségen belüli viszonyok és ottani elit létezése vagy képződése "kivülről" aligha érthető és kutatható. Erre tett kisérleteink - pl. a főrabbik és egyes zsidó szervezetek tisztségviselőinek vizsgálatával - arról győztek meg, hogy az elit vonalai, konturjai nem ott huzódnak. De akkor hol? A gazdasági elitben való részvételnél, és azok befolyásában az egyházra? Vagy a kulturális elit egyes valóban domináns személyiségeinek hatása a felekezetre és kulturális közösségre? Ugy tünik, hogy az izraelita egyházi elit feltárását és elemzését csak az izraelita felekezet autentikus közremüködésével lehet megoldani.

Az egyházi, katolikus egyházi elit vizsgálatánál a kérdőivek szempontjai is erősen módosultak. Annak a kérdésnek, hogy házas, gyermekei száma, nincs értelme. A görögkatolikusoknál is az elitbe kerülők /püspök/ csak nőtlenek lehettek:

előzetesen szerzetesek, vagy özvegyek.

Az elitvizsgálatnál nem szeletet, hanem 1919-1945 közötti korszakot vettünk "mintának". Ez azért van, mert a funkciók általában életfogytiglanok, és nem ciklikusak. Az elit kontinuitása nyilvánvaló. Az első munkába állás kérdésénél a dolog természetéből adódóan a pappá szentelés évét vettük figyelembe. /Akkor is, ha utána esetleg posztgraduális képzésben vett részt, mert közben már áldozópapként müködött vagy müködhetett./ A szerzeteseknél sem az ünnepélyes fogadalom letételét, hanem a szentelést vettük. Ez nagy szóródást nem ad, hiszen a 4 elemi plusz 8 gimnázium plusz 4 év teol. főiskola - 5 év egyetem a 22-24 évet teszi általánossá.

Az elitbe kerülés időpontjaként azt vettük figyelembe, ami az eliten belüli legmagasabb pozició kezdetét mutatta. /Tehát pl. ha valaki - mondjuk Czapik - 1939-ben veszprémi püspök, de 1943-ban egri érsek, ez utóbbit./ A kikerülésnél a halálozást, a lemondást, az akadályoztatást vagy az elitpozició megszünését vettük.

2. Magyarország felekezeti állapota 1919-1944 között

A történelmi Magyarország felekezeti viszonyai /és ami ezzel szorosan összefügg, a lakosság nemzetiségi megoszlása/ a török kiűzése utáni újratelepítések, a 18. század második felében alakultak ki. Ezen a felekezeti strukturán 1919-ig alapvető változások nem történtek. Az organikus fejlődés következtében némileg gyorsabban növekedett a magyar és katolikus lakosság, illetve fokozatosan emelkedett az izraeliták száma. Ez utóbbiaké főként a 19. század utolsó harmadában vált szembetünő mértékűvé. A katolikus felekezet a Magyar Királyság területén csak relativ többséggel birt, igy bár korábbi /1790 előtti/ államegyház státusából átörökitett uralmi helyzete révén a bevezetett felekezetekkel szemben is számos előnyt és kiváltságot élvezett, a tolerancia a felekezeti téren mégis érvényesült.

Magyarország 1919-1944 közötti felekezeti /és nemzetiségi/ strukturáját az uj államhatárok, a trianoni békeszerződés radikálisan átalakitották. Azon tul, hogy az ország lakossága lényegében nemzetileg homogén lett /a mintegy félmilliónyi német nagy része asszimilálódott, s a lakosság kb. 5 %-át kitevő izraeliták nagy többsége pedig nemzetiségileg magyarnak vallotta magát/, ugyanez felekezetileg nem mondható el. A felekezeti szerkezet is alapvető változásokon ment azonban keresztül, aminek végső soron a katolicizmus fokozatosan növekvő aránya lett a következménye. Mig 1919 előtt a katolikus és református után a harmadik legnagyobb vallás az ortodox volt /Horvátország és Szlavónia nélkül, 1910-ben/ 12,8 %-kal, addig 1919 után a zömmel románok és szerbek nemzeti vallása szinte jelentéktelenné vált. A másik szembetünő eltolódás a katolicizmuson belül a latin és görög szertartásu felekezet között történt: korábban a görögkatolikusok a lakosság 11,0 %-ával a negyedik legnagyobb felekezet voltak, s ez töredékére esett vissza. Némileg csökkent az evangélikusok számaránya is, és ugyanakkor növekedett az izraelitáké 5 %-ról 6 %-ra. Végül megemlithető, hogy az erdélyi unitárius felekezet is az uj határok következtében vált itthon jelentéktelen arányuvá. Igy elmondható, hogy a történelmi keresztény egyházak, elsősorban a katolikus aránya nőtt meg, az 1910-es 49,3 %-ról 63,9 %-ra /a jelentős görögkatolikus veszteség ellenére is!/, és a református felekezeté az 1910-es 14,3 %-ról 21,0 %-ra emelkedett. A katolikus, református és izraelita növekedéshez képest a többi aránya csökkent. Ezeket a számszerü eltolódásokat a korszak közállapotai, a rendszer keresztény nemzeti jellege tovább erősitette, igy szerepük is felértékelődött.

A történelmi Magyarország felekezeti állapotainak a trianonival való összevetése után nézzük meg, miként változtak ezek az 1920-as népszámlálás során kimutatott arányok a korszakon át, az utolsó, 1941. évi népszámlálásig? Itt azonban meg kell különböztetnünk az 1941-es trianoni terület és az 1941-es tényleges országterület viszonyait.

1920-ra az ország lakosságának abszolut többsége katolikus volt, s ez az arány 1941-re elérte a kétharmados többséget - s ezen a területgyarapodás változásai sem jelentettek lényeges módosulást. Ez a számbeli tulsuly megfelelt a katolikus egyház helyének és szerepének, gazdasági, politikai, kulturális, iskolai stb. befolyásának a magyar társadalomban és közéletben. A protestáns felekezetek adták a lakosság másik egyharmadát, arányszámuk azonban a korszak egészén belül némi csökkenést mutat. Az izraelita felekezet kereken 6 %-os jelentős aránya 1920-ban pl. azt jelentette, hogy majdnem elérték az evangélikusok számát. Az izraelita felekezetü lakosság számaránya 1941-ig százalékban csökkent, számszerüen azonban nőtt.

Az 1938-1941 közötti területi gyarapodások a felekezeti strukturában nem okoztak radikális változásokat, de némi módosulást igen /ami részint a nemzetiségek számának növekedésével járt együtt/. Igy elsősorban a katolikusokon belül a latin szertartásuak aránya mintegy 10 %-kal csökkent, de ezt pótolta a görögkatolikusok majd 10 %-os növekedése /ruszionok és erdélyi románok/. Mig a protestánsok számaránya az uj területen tovább csökkent, az izraelita felekezet aránya némileg emelkedett. /Ami 1944-ig az idemenekülőkkel még nagyobb arányu lett./

E lakossági felekezeti megoszlás-változás 1941-1944 között alig járt az egyházakon belüli strukturák módosulásával, az elit összetételének változásával. Ugyanis a főként görögkatolikus visszatért területek egyházai és azok vezetői nem kivántak beolvadni az anyaegyházi strukturába - kivéve talán a ruszin görögkatolikusokat.

A lakosság felekezeti megoszlásának vizsgálatát a nemzetiségi megoszlással 1920-1941 között nincs sok értelme összevetni, mert a nemzetiségek nem voltak számottevő arányuak, 1941 után pedig különállásukat megőrizték.

A felekezeti megoszlás és a társadalmi struktura összevetése számos nehézséggel jár. A néhány közismert általá-

nosság /pl. az izraelita felekezetnél hiányzik a parasztság és nagybirtokosság, hogy a katolikusok között a szegényparaszt és agrárproletár a domináns, mig a protestánsoknál a birtokos paraszt és középosztály a felülreprezentált stb./ meghaladása nem az egyházi elitkutatás célja.

Végül felmerülhet az a szempont is, hogy földrajzilag miként helyezkednek el az egyes felekezetek, egyházak? Itt is közismert, hogy nyugatról kelet felé haladva csökken a katolikusok /latin szert. római kat./ és nő a protestánsok aránya; továbbá az izraelita felekezetüek nagyobb arányban vannak jelen a fővárosban és városokban, mint a falvakban; inkább keleten, mint nyugaton; nagyobb arányban protestáns városokban, mint katolikusban. A fővárosban az izraeliták kb. 20 %-os aránya mellett a többi felekezet szinte számarányos. A földrajzi és szociális megoszlás nem boritja fel alapjában véve az országos arányokat, igy az elitvizsgálatnál ezeket lényegében negligálhatjuk.

Magyarország lakosságának felekezeti megoszlása

Felekezet	1920 abszolut számban	1920 %	Trianoni terület abszolut számban	Trianoni terület %	1941, országgyarapitás utáni abszolut számban	1941, országgyarapitás utáni %
Latin szertartású római katolikus	5.096,729	63,9	6.122,583	65,7	8.073,234	55,0
Görög szertartású római katolikus	175,247	2,2	233,672	2,5	1.700,146	11,6
Katolikus össz.:	5.271,976	66,1	6.356,155	68,2	9.773,380	66,6
Református	1.670,144	21,0	1,934,892	20,8	2.789,276	19,0
Evangelikus	497,012	6,2	557,647	6,0	729,929	5,0
Unitárius	6,224	0,1	-	-	57,900	0,4
Baptista	4,187	0,0	-	-	36,421	0,2
Protestáns össz.:	2.177,567	27,3	2,492,539	26,8	3.613,526	24,6
Görögkeleti /ortodox/	50,990	0,6	38,321	0,4	560,594	3,8
Izraelita	473,310	5,9	400,980	4,3	725,007	4,9
Egyéb /ismeretlen, felekezetenkivüli/		0,0		0,3		1,1
Összesen:	7.980,143	100,0	9.144,890	100,0	12.375,785	100,0

/Forrás: Az 1920. és 1941. évi népszámlálások összesitett táblái./ /Az 1941. évi trianoni terület unitárius és baptista felekezete az egyéb kategóriában szerepel./

X: A népesség vallása törvényhatóságonként %-ban 1920-ban:

Törvényhatóság/vallás	rom.kath.	ref.	evang.	izraelita
Duna-jobbpartja:				
Baranya vm.	79,6	11,6	5,2	1,3
Pécs tvj.	81,6	4,7	2,3	9,0
Fejér vm.	70,6	24,5	2,9	1,5
Székesfehérvár tvj.	80,9	9,3	1,8	7,3
Győr vm.	80,0	5,7	13,1	1,1
Győr tvj.	72,5	5,5	9,8	11,8
Komárom vm.	68,0	24,7	4,8	1,9
Moson vm.	87,1	0,7	10,1	2,0
Somogy vm.	76,9	15,8	4,7	2,4
Sopron vm.	85,7	0,2	12,4	1,7
Sopron tvj.	63,7	1,3	27,5	7,1
Tolna vm.	71,3	14,0	11,7	2,4
Vas vm.	81,0	3,8	12,1	3,0
Veszprém vm.	67,3	18,7	10,5	3,2
Zala vm.	91,5	3,3	2,1	3,0
2.506.487	1.951.456 77,8	284.702 11,4	187.297 7,5	69.250 2,8
Duna balpart:				
Esztergom vm.	89,8	7,3	0,7	1,9
Hont vm.	81,6	10,6	5,5	1,9
Nográd vm.	83,5	2,5	10,3	3,5
Pozsony vm.	97,8	0,6	0,5	0,8
261.556	221.568 84,7	11.301 4,3	20.213 7,7	7.745 3,0

Duna-Tisza köze:				
Bács-Bodrog vm.	97,9	0,3	0,1	0,9
Baja tvj.	86,9	1,8	1,2	9,2
Csongrád vm.	84,5	12,6	1,2	1,2
Hódmezővásárhely tvj.	31,2	60,2	4,5	2,0
Szeged tvj.	86,9	4,6	1,5	5,8
Heves vm.	89,7	6,5	1,4	3,2
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	62,0	34,3	0,9	2,3
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	70,9	17,9	6,6	3,5
Budapest szfőv.	59,1	10,9	4,8	23,2
Kecskemét tvj.	74,1	21,1	1,6	2,5
3.285.851	2.287.492	537.891	133.488	289.255
	69,6	16,4	4,1	8,8
Tisza-jobbpartja:				
Abauj-Torna vm.	46,9	34,1	1,9	5,2
Szabolcs vm.	15,6	75,8	0,4	4,0
Szatmár vm. /csat.Bereg vm./	12,0	74,9	0,2	8,1
Borsod vm.	59,7	30,2	1,9	3,1
Miskolc tvj.	44,3	26,8	4,9	19,8
Gömör és Kishont vm.	52,4	39,5	1,5	6,5
Ung vm.	20,3	64,7	0,4	3,5
Zemplén vm.	40,5	33,9	1,3	10,9
572.032	281.870	192.594	11.262	41.132
	49,3	33,6	2,0	7,2
Tisza-balpartja				
Békés vm.	27,1	32,7	34,4	2,3
Bihar vm.	7,2	78,9	0,5	2,8
Hajdu vm.	12,7	74,6	0,2	4,1
Debrecen tvj.	19,2	65,7	1,4	9,8
Szabolcs vm.	29,5	37,0	5,7	7,9
Szatmár vm.	11,8	65,2	0,4	6,7
1.186.778	248.025	617.031	129.074	62.454
	20,9	52,0	10,9	5,3

Tisza-Maros szöge:				
Arad vm.	70,7	2,0	16,0	0,5
Csanád vm.	60,2	19,9	9,4	2,6
Torontál vm.	80,6	1,7	0,1	0,4
167.439	106.318	26.625	15.678	3.474
	63,5	15,9	9,4	2,1
Vármegyékben /6.446.519/	64,9	22,0	6,6	3,2
Tvj. /1.533.624/	59,8	16,4	4,7	17,2

/Karner Károly: A felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágitásában, Debrecen, 1931. IV. tábla/

A katolikus egyházkormányzat területi módosulásait 1920-as trianoni békeszerződés következtében, majd az 1938-1941-es határreviziók nyomán - a mellékelt térképvázlatok képszerüen mutatják, az egyházkormányzati poziciók felsorolása pedig tételesen is jelzi. Az 1938-1941 között beállt területi változások - Felvidék, Kárpátalja, a Partium, Észak-Erdély és Bácska-Muraköz visszacsatolása - azzal a következménnyel jártak, hogy megváltoztak az addigra kialakult latin szertartású és görög szertartású katolikus egyházi kormányzati egységek. Ez általában nem járt nagyobb konfliktusokkal a latin egyházban, de bonyodalmat jelentett a görögkatolikusban.

Ami az erdélyi görögkatolikus egyházat illeti, az a hajdudorogi magyar görögkatolikus egyházmegye felállitásától /1912/ kezdve lényegében román egyháznak számitott. Az erdélyi román görögkatolikus egyház az államhatár változás után is meg kivánta őrizni hierarchikus különállását a magyar római katolikus egyháztól. Bár a püspökkari konferencián időnként megjelentek, mindjárt az első ilyen tanácskozáson kifejezték, hogy nem ismerik el a primási főhatóságot maguk felett, hanem közvetlenül Rómának rendelik alá magukat. Igy a szóban forgó egyházmegyék püspökei nem tekinthetők 1940-1944 között a magyar katolikus egyházi elit tagjainak, mert demonstráltan kifejezésre juttatták különállásukat. A Gyulafehérvár-fogarasi /balázsfalvi/ görög szertartású érseki tartomány érseke nem volt érdekelt, mert Gyulafehérvár Dél-Erdélyben, Romániában maradt. A görög szertartású román egyháztartományba három egyházmegye, püspökség tartozott: a nagyváradi, a szamosujvári és a máramarosi /vagy lugosi/. Ezek püspökei 1919 után nem jelentek meg a püspöki konferenciákon, és a visszacsatolás után is csak esetenként, 1940-42 között. A hadihelyzet alakulásával teljesen elmaradtak. Ezek: nagyváradi gk. püspök Frentiu Valér Traján, a szamosujvári püspök dr. Hosszu Gyula /vagy románosan Hossu Vazul/, és végül a máramarosi püspök, Rusu Sándor voltak.

3. A katolikus egyházi elitbe sorolás kritériumai

A katolikus egyház nagyságrendje, helye és szerepe a Horthy-korszakban szerintünk indokolttá teszi, hogy önmagában véve vizsgáljuk annak egyházi elitjét. Bevezetőben azonban le kell szögeznünk, hogy a katolikus egyházon belül egyfajta sajátos elit-csoport, réteg feltételezése és kimutatása eleve csak feltételes módban lehetséges, artikuláltan nem. Ezt véleményünk szerint az egyház törvényei, a kánonok és a hitelvek a dogmák ab ovo kontrázzák. Inkább azt lehetne mondani, hogy egy informális elit esetleg kialakulhat ideig-óráig, de az sem változtatja meg alapjában véve az egyház autonóm strukturáit.

Abból kell kiindulnunk, hogy a katolikus egyházban élesen elkülönül, különválik a laikus hivők és a klerikusok, a felszentelt papság. A katolikus egyházban a klérus, a papi rend önmagában véve zárt, s ezt szentségi eskü köti. /A papi szentség./ Sőt tovább menve, a hierarchiában további ordók léteznek, igy pl. a <u>püspöki</u> funkció is <u>szentelés</u> révén gyakorolható, tehát az "elitképződés" alapkritériuma. Hozzátehetjük mindjárt, hogy korszakunkban a papi rendnek csak egészséges felnőtt koru férfiak lehettek tagjai, a nők eleve kizártak. Továbbá a papi rendbe kerülésnek feltétele volt a nőtlenség, a cölibátus állapota. Azt is megállapithatjuk, hogy a katolikus kléruson belül is két, státusilag elhatárolt minőségü csoport van: az un. világi papság és a szerzetespapság, tehát a fogadalmat tevő szerzetesi jogállásu papság. E két kategóriának az egyházi strukturában a funkciója is alapvetően eltérő.

Ezekből az alapvető tényekből arra a következtetésre jutottunk, hogy a katolikus egyházi elit vizsgálatánál eleve mellőznünk kell a nem-klerikus katolikus világiak szerepét az egyházban. Kánonilag és dogmatikailag ugyanis az egyház belügyeire nekik nincs befolyásuk. Maradna az egyház külső ügyeinek, anyagiaknak, kulturának, iskolának, politikának az

intézése. Igen ám, de a többi keresztény egyháztól eltérően, a katolikus egyháznak a korszakban sem volt autonómia-szervezete, amely a világi és klerikus elem együttmüködésének a terrénuma lehetett volna. Az Actio Catholica nem tekinthető annak, mert bár abban a legfelsőbb szinteken is szerepet kaptak katolikus világiak, nem voltak egyenranguak a klérussal, s az AC az egyház, a klérus "meghosszabbitott karja" volt elsősorban. A katolikus egyházi elitben tehát nem kaphattak helyet a katolikus világiak. Ez elsősorban kánonjogilag volt kizárt. A gyakorlati müködés terén természetesen előfordulhatott, hogy egyes kiemelkedő katolikus közéleti férfiak komoly tekintélyt élveztek az egyház klerikus szférájában is, de az egyházi kérdések eldöntésére még igy sem volt befolyásuk.

Ugyanebbe az irányba hat az a tény is, hogy a katolikus egyházi tisztségek betöltésénél a világi elemnek /a plébániai kegyurtól fel a kormányig-kormányzóig/ kevés beleszólása volt. Még a legtöbb beleszólása a kegyuru plébániák esetében volt a magánkegyuraknak /Eigenkirche/, illetve a községeknek-városoknak, pl. a budapesti törvényhatósági bizottságnak. Ezeknek a stallumoknak a birtokosai viszont az alsópapságot tették ki, és nem az elitet. Az elitbe tartozók szinte kizárólag a római, szentszéki, tehát pápai kinevezési szférába tartoztak /az 1919 előtt kinevezettek a főkegyuri jog révén az ap. királyéba/. Ezek kinevezésére az állam, a kormány és kormányzó csak az óhaj szintjén gyakorolhatott befolyást, ami azonban komolyan volt veendő. Ha ezt nézzük, akkor az érseki, megyéspüspöki, cimzetes püspöki /segédpüspöki/ és nagyprépostí kinevezések Rómához tartoztak. A korban Róma igyekezett magához vonni a káptalanok kolumnás tagjainak kinevezését is, de ezt elháritották, ez maradt az ordinarius joga. A stallumok betöltése tehát a pápa vagy a megyéspüspök jogköre volt. A szerzetesrendeknél vagy kinevezés, vagy választás történt, a regula szerint.

A fentiekből az is következik, hogy a katolikus egyházi elit elsődleges és minőségileg a legfontosabb, majdhogynem

kizárólagos elitképző kritériuma a piramidnak megfelelő hierarchiában való elfoglalt hely. Ez a funkcionális elit nyilvánvalóan elsősorban egyházkormányzati, jurisdictionális kritériumokra épül, és felülről lefelé épül ki, hat és müködik. Az elit kijelölésénél, előfeltételezésénél mi is ezt a hierarchikus gulát vettük alapul. Aki ebbe bekerült - függetlenül egyéni kvalitásaitól, politikai nézeteitől, müveltségétől, vagyonától - az egyházi elit tagja lett. A bekerülés a kinevezés időpontja, a kikerülés az elmozditás /igen ritkán/ vagy az elhalálozás ideje, mivel e tisztek általában életfogytig szóltak /esetleg az azonos kategóriában lehetett áthelyezés, vagy magasabb fokra lépés, ellenkező irányu mozgás ritkán/.

Az egyházi elit körülhatárolásánál a hierarchikus rend kiegészült más szempontokkal is, de elsődlegesen ragaszkodtunk az eredeti funkcióhoz való viszonyitáshoz. Igy elsősorban a politikai elithez való viszonyt vettük figyelembe, ami a kormányzati elitbe tartozást erősitette. De csak akkor vettük figyelembe, ha egyébként egyházilag is elitképző tény állt fenn. Itt elsősorban két vonatkozást emelnénk ki: az egyik a felsőházi tagság,a másik a nemzetgyülési-képviselőházi tagság. Mindkét esetben csak azokat az itt részt vevő egyháziakat vettük az elit tagjának, akik az egyházon belül elitképző funkcióval vagy ranggal rendelkeztek.

Sajnos, a kulturális-tudományos elithez tartozó nagyszámu egyházi közül ezen oknál fogva csak keveseket tudtunk figyelembe venni, mert náluk általában hiányzott a kormányzati-hierarchikus elitképesitő státus. Igy eleve elismerjük, hogy az általunk felvázolt egyházi elit annyiban "féloldalasra" sikeredett, hogy abban tulteng az egyházkormányzati-hierarchikus és politikai szempont a kevésbé megfogható és tényleg mérhető kulturális-tudományos értékek rovására. Mentségül szolgáljon, hogy nem statisztikai-szociológiai, hanem egyháztörténeti buvárkodásunk győzött meg bennünket arról, hogy a korszak hazai katolikus egyházában valóban az

volt a mérvadó, hatalmi-döntési tényező, amit mi vettünk alapul. Az "elitbe" lenézték, lekezelték a tudósi és a kulturában, tudományban jeleskedő egyházit. Ha nem volt meg a kellő dekórum, ha nem volt megfelelő a stallum, akkor csak megtürt, de nem egyenrangu partnernek számitottak. Igy nagy gondolkodók, jeles tudósok az elitnek csak a perifériáján mozoghattak, a szellemi elit közelről sem fedte le az egyházi elitet.

Végül szólnunk kell a szerzetesekről is. /A női rendeket mint egyházi elitet eleve elhagytuk, a már jelzett oknál fogva, pedig hát komoly társadalmi, szociális és kulturális szerepük volt, de nem az egyházon belüli hatalmi-kormányzati vonalon./ A férfi szerzetesrendek tagjai közül sokan a hazai közélet, hitélet, kultura jeles müvelői voltak. A szerzetesek esetében azonban státusuknál fogva aligha beszélhetünk arról, hogy elitbe tartoznának. Hiszen éppen az egyházi elit ellenében keletkeztek vagy müködtek! /Pl. a kolduló rendek, remeterendek, ápolók stb./ Igy adódott kézenfekvő módon a politikai-hatalmi elit értékképző hozzáállása: akik a felsőház tagjai voltak hivatalból, az egyházi elitbe is bekerültek. Határeseteknek tekinthetnénk a jezsuita rend tartományfőnökeit és egyes kiemelkedő tagjait, de ezek megint csak egy másfajta szerkezetü elitnél lennének alapvetően fontosak. A látható és müködő, legális és kánonilag legitim elitbe kétségtelenül ők sem tartoztak bele.

A katolikus egyházi elitben a funkciókhoz megfelelő dekórum, rang és cim is kellett. E kettő megfelelése, együttes jelenléte felerősiti az elitképző tényezőt. Igy sokan akár többféle kritérium együttes megléte alapján is az elitbe tartoznának. Mi a minőségileg legmagasabb szintü elit-poziciót vettük figyelembe.

Az egyházkormányzati hierarchia csucsán az esztergomi érsek, hercegprimás áll. Utána következtek az érsekek, a teljes jogu metropoliták /a kalocsai és egri érsek/, majd a megyéspüspökök. Kormányzatilag ezt követi jogi szempontból a pannonhalmi bencés főapát, mint a bencés egyházmegye

ordinariusa. Lefelé menve a csonka egyházmegyékből szervezett önálló apostoli kormányzóságok ordinariusai, az apostoli adminisztrátorok jönnek. Az már igencsak vitatható, hogy az elitbe tartoznak-e azon csonka egyházmegye-részek vezetői, amelyek székhelye és ordinariusa a határokon tul volt, és az itteni részt vagy részeket helynökök, vikáriusok révén kormányozták. Ezek általában plébánosok voltak. A püspöki konferenciának a korszakban az adminisztrátorok és helynökök csak tanácskozási joggal voltak tagjai.

A tábori püspök is részben ordinariusnak tekinthető, de nem volt egyenrangu a megyéspüspökkel. Részt vett a püspöki konferencián mint meghivott, de ez nem tisztének, hanem személyének szólt, és csak tanácskozási joggal.

Ugyancsak résztvevői voltak a püspöki konferenciának - mint az egyházi eliten belüli "szuper-elitnek" - az egyházmegyéjükből eltávolitott, lemondott-lemondatott volt ordinariusok, akik lemondásuk után általában cimzetes érseki /vagy püspöki/ titulust kaptak, kormányzati jurisdictiójuk azonban nem volt. /Gyakorlatilag "nyugdijasoknak" nevezhetjük őket./ Széküresedés esetén a káptalani helynök is meghivást kapott a püspöki konferenciába, de ez egyedi esetnek számit, igy nem elitképző tény.

Az egyházkormányzati strukturát követve, a funkcionális döntési folyamatokra való hatásgyakorlás szempontjából kiemelkedően fontos az esztergomi primási aula szerepe: ennek személyei a segédpüspököktől a helynökökön át az irodaigazgatóig funkciójuknál fogva az elit tagjai, legtöbbször megfelelő dekórummal. Ezt igazolja, hogy az itt levők előbb-utóbb püspöki rangra emelkedtek.

A megyés ordinariusok után egyházkormányzatilag az elithez szorosan tartozó személyek az aulákban a megyés főpásztort segitők: elsősorban a segédpüspökök, akik cimzetes /ritkán választott/ püspökök. /Első esetben felszentelt püspökök, utóbbi esetben még a király által kinevezett, de fel nem szentelt püspökök./ A segédpüspökök /esetleg egy aulában egyidejüleg több is, mint pl. Esztergomban/ nem egyszer egyben nagy-

prépostok vagy általános helynökök is. Más esetben a nagy-prépost cimzetes püspök, de nem segédpüspök. Tehát a cimzetes és választott püspököket kivétel nélkül az elit tagjainak tekintjük, mint a püspöki rend tagjait, de ugy is, mint fontos hierarchikus posztok betöltőit.

Egyházkormányzati funkciójuk lényegében nincs, de fontos egyházi tisztségek a káptalanok élén álló nagyprépostok. Valamennyi besorolásától eltekinthettünk, mert akkor hasonló elv követése mellett pl. valamennyi országgyülési képviselőt is be kellett volna sorolnunk. A nagyprépostok közül azok kerültek az elitbe, akik ehhez képest még más oknál fogva is ide tartozók: vagy c. püspökök is egyben, vagy hivatalból felsőházi tagok /igy az esztergomi, kalocsai és egri nagyprépost/, vagy más jogcimen felsőházi tagok, esetleg képviselők/.

Hasonlóképpen az egyházi elitbe soroltuk azokat az egyházi személyeket, akik a politikai kormányzati hatalom kiemelkedő posztjain álltak, és megfelelő dekórummal rendelkeztek. Igy a kormányok miniszteri tagjait, államtitkárait, a VKM. osztályfőnökeit, a KÜM kánonjogi tanácsosait. E személyek általában a pápai prelátusi méltóságig jutottak, tehát a főpapság tagjai voltak. A VKM. I. ügyosztály élén mindig egy esztergomi kanonok állt. Ő a primás bizalmasa, akit a kormány is elfogad. Innen egyenes volt az ut a püspökségig. /Csak Beresztóczynak volt pechje./ A kormányzati poziciók másik szintje a külügy volt, ahol egyháziakra szükség volt, a vatikáni diplomácia terén. Ez kétirányu: részint Rómában, a Szentszéknél a magyar vatikáni követség beosztottjaként müködött egy egyházi státusu kánonjogi tanácsos. /Serédi, majd Luttor/. Ez igen kényes és bizalmi állás volt. A követségi tanácsosi teendők mellett általában ellátta a hazai egyházmegyék római ágensének a tisztét is, igy igencsak tájékozva lehetett a bizalmas dolgokról. A kapcsolatrendszer itthoni végén a külügyminisztériumban szintén müködött kánonjogi tanácsos, a korszak nagy részében Csiszárik János c. püspök, meghatalmazott miniszter és rendkivüli követ. Az ő visszavonulása után ezt a tisztet nem töltötték be.

Ami a szerzeteseket illeti, a pannonhalmi főapátról már volt szó. A magyar felsőháznak a nagyjavadalmas rendek közül a premontrei rend csornai /és jászói/ prépostjai, a zirci ciszterci apátok hivatalból tagjai volt. De a törvény szerint tag volt a Magyar Kegyes Tanitórend rendfőnöke is - amely rend ugyancsak nagyjavadalommal birt. Igy ezen stallumok birtokosait 1927-1944 között /a felsőház csak 1927-től müködött/ az elitbe soroltuk.

Ezektől eltérő okoknál fogva elenyésző számu egyházi személyt tekintünk az egyházi elit tagjának. Az ő esetükben a cim és rang, valamint müveltségi szint mellett politikai--közéleti szerepük esett latba. Igy a képviselők közül néhány, akik egy-egy keresztény párt elismert vezetői, meghatározói voltak, és mint ilyenek, a katolikus egyház helyzetére is befolyást gyakoroltak. /Giesswein, Ernszt, Grieger./ Egy-két esetben előfordult, hogy informális nexusai révén vált valaki az elit tagjává /pl. Subik egri kanonok/, vagy a katolikus közéletben és publicisztikában betöltött mérvadó szerepe révén /Turi, Bangha, Nyisztor/.

Ennél szélesebbre tárni az egyházi elit határait könnyen lehetséges volna. Kinálkozó alternativák: valamennyi felsőházi és országgyülési képviselőházi tag; valamennyi nagyprépost, valamennyi pápai prelátus, valamennyi egyetemi tanár stb. Ez azonban szerintem már az egyházi középréteg feltérképezését jelentené, főként ha a tábori vezéresperoseket, kanonokokat és teológiai tanárokat is ide számitanánk. Ennek nagyságrendje azonban akkora, hogy nem egy személynek szóló kutatási feladat.

II. A katolikus egyházi elit

1. A katolikus egyház személyi viszonyai /1928/

Megnevezés	Létszám		
	latin szert.	görög szert.	összesen
Egyházmegyék	15	2	17
Káptalanok	10	2	12
Valóságos kanonokok	120	11	131
Valóságos apátságok	6	-	6
Valóságos prépostságok	6	-	6
Főesperességek	39	5	44
Alesperességek	185	13	198
Anyaegyházak	1.478	113	1.591
Leányegyházak	3.925	348	4.273
Férfi szerzetesrendházak	111	1	112
Szerzetes rendtagok	1.555	7	1.562
Női szerzetesrendházak	334	-	334
Női szerzetesrendtagok	5.266	-	5.266
Plébánosok	1.125	83	1.208
Káplánok, /adminisztrátorok/ h. plébánosok	1.039	42	1.081
Egyéb papok	199	21	220
Papnövendékek	1.049	26	1.075
Nyugalmazott papok	167	4	171
Az egyházmegyéhez tartozó, de területen kivül élő világi papok	109	14	123
Szerzetes papok	129	-	127

/Forrás: Karner Károly: A felekezetek Magyarországon, Id. mü, XXII-XXIII. tábla, 70. p./

2. Katolikus egyházi elit elitképző funkciók szerint

I. Egyházkormányzati funkció:

I.1. Esztergomi érseki tartomány:

I. 1.1. Esztergomi érsek: hercegprímás
- Csernoch János 1912-1927
- Serédi Jusztinián 1927-1945

I. 1.2. Győri püspök
- Fetser Antal 1914-1933
- Breyer István 1933-1940
- kr. Apor Vilmos 1941-1945

I. 1.3. Székesfehérvári püspök
- Prohászka Ottokár 1905-1927
- Shvoy Lajos 1927-1968

I. 1.4. Szombathelyi püspök
- gr. Mikes János 1911-1936
- Grősz József c. püspök, ap. kormányzó /1936-1939/
- Grősz József 1939-1943
- Kovács Sándor 1944-1972

I. 1.5. Pécsi püspök
- gr. Zichy Gyula 1911-1925
- gr. Zichy Gyula kalocsai érsek, ap. kormányzó /1925-1926/
- Virág Ferenc 1926-1958

I. 1.6. Váci püspök
- Hanauer Á. István 1919-1942
- Pétery József 1942-1967

I. 1.7. Veszprémi püspök

Rott Nándor	1917-1939
Tóth Tihamér	1939
Czapik Gyula	1939-1943
Mindszenty József	1944-1945

I. 1.8. Hajdudorogi gk. püspök

Miklósy István	1913-1937
Dudás Miklós	1939-1972

I. 1.9. Eperjesi gk. püspöki vikárius
Vaskovics Antal plébános 1920-1925
Munkácsi gk. püspöki vikárius
- /nincs/
Miskolci gk. exarchátus
Papp Antal c. érsek 1925-1946

I.1:10. Munkácsi gk. püspök /1938 után/
Sztojka Sándor 1932-1943
Dudás Miklós hajdudorogi püspök, ap. kormányzó 1944-1948

I.2. Kalocsai érseki tartomány:

I. 2.1. Kalocsai érsek
Várady L. Árpád 1914-1923
gr.Zichy Gyula pécsi püspök, ap. kormányzó /1923-1925/
gr. Zichy Gyula 1925-1942
Grősz József 1943-1961

I. 2.2. Bácsi ap. adminisztrátor érseki biztosa
Ijjas József prefektus 1941-1945

I. 2.3. Csanádi püspök
Glattfelder Gyula 1911-1943
Raskó Sándor nagyprépost, ap. kormányzó /1943-1944/
Hamvas Endre 1944-1970

I. 2.4. Nagyváradi lat. sz. püspökség
Püspöki vikárius /1920-1929/
Lindenberger jános nagyváradi kanonok 1920
Brém Lőrinc kanonok 1921-1923
Lindenberger János kanonok, debreceni plébános 1924-1929
Nagyváradi lat. sz. apostoli kormányzóság /1929-1941/
Lindenberger János kanonok 1929-1941
Scheffler János szatmári püspök, apostoli kormányzó 1942-1944
vikáriusa Schiffert Béla kanonok 1940-1948

I. 2.5. Erdélyi püspökség
Kolozsvári vikáriátusa /1940-1944/
Sándor Imre kanonok

I. 2.6. Örmény szertartásu ap. kormányzó
Lengyel Zoltán plébános 1940-1944

I.3. Egri érseki tartomány

I. 3.1. Egri érsek

Szmrecsányi Lajos	1912-1943
Czapik Gyula	1943-1956

I. 3.2. Szatmári püspökség

püspöki vikárius

Székely Gyula mérki plébános /1922-1929/

Apostoli kormányzóság /1929-1941/

Székely Gyula mérki plébános 1929-1938

Szatmári püspök

Madarász István kassai püspök, ap. kormányzó 1938-1942

vikáriusa Pakocs Károly kanonok

Scheffler János 1942-1952

I. 3.3. Rozsnyói püspökség

ap. kormányzói vikárius /1921-1937/

Tornay János sajópüspöki plébános 1921-1927

Pájer János putnoki plébános 1928-1937

Esztergomi érsek ap. kormányzó,

vikáriusa

Meszlényi Zoltán c. püspök, vikárius 1937-1938 /Kassával együtt/

Rozsnyói püspök

Bubnics Mihály 1939-1945

I. 3.4. Kassai püspökség

püspöki helynökség /1919-1937/

Páyer Ferenc sátoraljaujhelyi plébános 1919-1937

Meszlényi Zoltán c. püspök 1937-1938

Kassai püspök

Madarász István 1939-1945

I.4. Szent Benedek rendi exempt egyházmegye

Főapát

Bárdos Remig 1920-1933

Kelemen Krizosztom koadjutor /1929-1933/

Kelemen Krizosztom 1933-1945 /1950/

I.5. Esztergomi aula tagjai /érsekek és nagyprépostok külön!/

I.5.1. Segédpüspök

Kohl Medárd f. püspök 1900-1928

Breyer István f. püspök 1929-1933

Meszlényi Zoltán f.püspök 1937-1953

I.5.2. Esztergomi ált. érseki helytartó

Rajner Lajos f. püspök, nagyprépost 1916-1920

Machovich Gyula kanonok 1920-1921

Walter Gyula f. püspök, nagyprépost 1921-1929

Machovich Gyula kanonok 1929-1937

Drahos János kanonok 1937-1950

I.5.3. Budapesti általános érseki helytartó

Mészáros János kanonok 1919-1940

Hamvas Endre kanonok 1940-1943

Witz Béla kanonok 1943-1950

I.5.4. Primási kancellár /irodaigazgató/

Lépold Antal kanonok 1915-1920

Drahos János kanonok 1921-1930

Meszlényi Zoltán kanonok 1930-1936

Hamvas Endre kanonok 1936-1940

Gigler Károly kanonok 1940-1944

Mátray Gyula kanonok 1944-1949

II. Felszentelt /cimzetes/ püspökök

II.1. Esztergomi érsekség	
Rajner Lajos nagyprépost	1916-1920
Walter Gyula nagyprépost	1921-1929
Köhl Medárd segédpüspök	1900-1928
Breyer István segédpüspök	1929-1933
Meszlényi Zoltán segédpüspök	1938-1953
II.2. Győri püspökség	
Grősz József ~~segédpüspök~~	1929-1936
Hász István tábori püspök	1929-1945
II.3. Szombathelyi püspökség	
Grősz József ap. kormányzó	1936-1939
II.4. Váci püspökség	
Gossmann Ferenc segédpüspök	1913-1931
Lévay Mihály abonyi apátplébános	1897-?
Kovács Vince segédpüspök	1940-1952
Révész István tábori püspök	1928-1929
II.5. Veszprémi püspökség	
Kránitz Kálmán nagyprépost	1923-1930
II.6. Kalocsai érsekség	
Horváth Győző nagyprépost	1931-1945
II.7. Váradi püspökség	
Fraknói Vilmos	1892-1924
II.8. Egri érsekség	
Debreczeni János nagyprépost	1919-1921
Kriston Endre nagyprépost	1930-1960

II. 9. Miskolci exarchatus	
Papp Antal c. érsek, miskolci exarcha	1925-1946
II.10. Egyházmegyén kivüli	
P. Zadravecz István ferences, tábori püspök	1920-1926

III. Az elcsatolt területekről áttelepült, lemondott vagy lemondatott, egyházkormányzatba nem tartozó püspökök

III.1. Nyitrai püspök	
gróf Batthyány Vilmos /1911-1921/ cimzetes érsek	/megh. 1923./
III.2. Besztercebányai püspök	
Radnai Farkas /1904-1921/ c. érsek	/megh. 1935./
III.3. Eperjesi gk. püspök	
Novák István /1913-1922/	/megh.1932./
III.4. gr. Mikes János szombathelyi püspök, c. érsek /1936-1945/	

IV. Választott püspökök:

IV. 1. Csiszárik János megh. min.	1917-1936
IV. 2. Baksay Károly váci nagyprépost	1927-1934

IV. 3. Mladoniczky Ignác győri nagyprépost 1913-1930

IV. 4. Nemes Antal várplébános 1912-1941

V. Kormányhatalmi pozició szerint:

V. 1. Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium

Vass József miniszter	1921-1922
Ernszt Sándor miniszter, váradi kanonok	1931
Kornis Gyula államtitkár, piarista	1928-1931
Breyer István prelátus kanonok, I. üo. vez.	1915-1929
Madarász István kanonok I. üo.vez.	1929-1939
Beresztóczy Miklós kanonok, I. üo.vez.	1939-1947

V. 2. Külügyminisztérium

Csiszárik János v. püspök, kánonjogi tan. min.	1920-1936
Serédi Jusztinián OSB vatikáni követség kánonjogi tan.	1920-1927
Luttor Ferenc prelátus kánonjogi tan.	1928-1945

V. 3. Munkaügyi és Népjóléti Minisztérium

Vass József miniszter, kalocsai nagyprépost	1922-1930
Ernszt Sándor miniszter, kanonok	1930-1931

V. 4. Honvédelmi Minisztérium /tábori ordinarius/

Zadravecz István f. püspök, ferences rendi	1920-1926
Árvay-Nagy Bálint, vezéresperes	1926-1928
Révész István f. püspök	1928-1929
Hász István f. püspök	1929-1945

VI. Törvényhozás felsőházában való részvétel

VI. 1. Felsőházi tagság hivatalból, nagyprépostok
/Ide soroltuk az 1919 utániakat is, bár a felsőház csak 1927-ben állt fel./

VI.1.1.Esztergomi nagyprépost

Rajner Lajos f. püspök	1916-1920
Walter Gyula f. püspök	1921-1929
Fehér Gyula prelátus	1929-1943
Csárszky István prelátus	1943-1953

VI.1.2.Kalocsai nagyprépost

Kleiner Lajos f. püspök	-1921
Macskovics Pál	1922-1924
Vass József prelátus	1925-1930
Horváth Győző f. püspök	1930-1945

VI.1.3.Egri nagyprépost

Debreczeni János f. püspök /ált. érseki helynök/	1919-1921
Csekó Gábor	1921-1930
Kriston Endre f. püspök	1930-1960

VI. 2. Felsőházi tagság hivatalból, szerzetesrendi elöljárók

VI.2.1.Csornai premontrei prépost

Burány Gergely	1906-1929
Gergye Ipoly	1929-1935
Steiner Miklós	1935-1943

VI.2.2.Jászói premontrei prépost

Takács Menyhért prépost-prelátus	1900-1933	/nem volt itt/
Gerinczy Pál gödöllői korm. perjel	1937-1940	
Gerinczy Pál jászói prépost	1939-1946	

VI.2.3.Zirci ciszterci apát

Békefi Remig	1912-1924
Werner Adolf	1924-1939
Endrédy Vendel	1939-1950

VI.2.4.Magyar Kegyes Tanitórend tartományfőnöke

Szinger Kornél	1918-1923
Hám Antal	1923-1927
Szölgyémy János /helyettes/	1927-1928
Sebes Ferenc	1928-1940
Zimányi Gyula	1940-1946

VI.2.5.Pannonhalmi bencés főapát

Bárdos Remig	1920-1932
Kelemen Krizosztom	1933-1945

VI. 3. Felsőház választott tagjai /közül: aláhuzott/

Baán Jenő tb. kanonok, süttöri plébános, győri egyh.	
Sopron vm. vál.	1927-1940
Báthy László esztergomi prépost kanonok	
Esztergom-Komárom vm. vál.	1927-1936
Bedy Vince prelátus, győri nagyprépost	
Győr-Moson-Pozsony vm. vál.	1935-1940
Hagyó-Kovács Gyula ciszterci jószágkorm.	
Fejér vm. vál.	1939-1944

Heckenberger Konrád lánycsóki plébános, pécsi egyh.	
Baranya vm. vál.	1935-1944
Igaz Béla prelátus. c. apát, pécsi egyh.	
Baranya vm. vál.	1927-1940
Keszthelyi Gyula kónyi esperes plébános, győri egyh.	
Győr-Moson-Pozsony vm. vál.	1935-1940
Kiss Lajos kanonok, szekszárdi apátplébános, pécsi egyh.	
Tolna vm. vál.	1931-1944
Kolosváry Mihály váci nagyprépost	
Pest vm. vál.	1927-1944
Mátray Rudolf ciszterci, tanker. főig. szfehérvári egyh.	
Székesfehérvár tvh. vál.	1927-1931
Papp Kálmán soproni apátplébános, kanonok, győri egyh.	
Győr-Moson-Pozsony vm. vál.	1939-1944
Révész István kecskeméti plébános	
Kecskemét tvh. vál. tag	1927-1928
Simon Gyula prelátus, c. apát, veszprémi kanonok	
Veszprém vm. vál.	1939-1944
Trikál József prelátus, egy.tan. esztergomi egyh.	
Pázmány P. Tud. egy. vál.	1939-1944
Wolkenberger Alajos protonotarius, egy. tan.	
Pázmány P. Tud. egy. vál.	1927-1936

VI. 4. Felsőház kinevezett tagjai /közül: aláhuzott/

Brém Lőrincz váradi prelátus kanonok 1939-1944
Ilniczky Sándor eperjesi gk.nagyprépost 1939-1944
Pintér László váradi kanonok 1939-1944
Tost Barnabás prelátus, kassai kanonok 1938-1944

VII. Nemzetgyülési, országgyülési képviselők /közül: aláhuzott/

1. Bálint Sándor p. kamarás, erdélyi egyh.
   erdélyi behivott 1939-1944
2. Baksay János gk. esperes plébános, munkácsi egyh.
   kárpátaljai behivott 1939-1944
3. Bozsik Pál gyöngyösi plébános, egri főegyh.
   KNEP /ker. párt/ 1920-1927
4. Csernyus Mihály prépost plébános csanádi egyh.
   KNEP 1920-1922
5. Csik József ujpesti apátplébános, váci egyh.
   ker. szoc., majd NEP 1922-1931
   1935-1940
6. Csöngedy Gyula tb. kanonok, adonyi esperes plébános, székesfehérvári egyh.
   Egységes Párt 1922-1931
7. Gacs János p. kamarás, győri egyh.
   MÉP 1939-1944
8. Giesswein Sándor prelátus, győri kanonok
   ker. szoc. 1920-1923

9. Griger Miklós plébános, székesfehérvári egyh.
   ker. szoc. Legitimista Néppárt 1920-1938
10. Gunda Jenő lelkész, esztergomi főegyh.
   ker. párt /KNEP/ 1920-1922
11. Hoos József veszprémi kanonok
   MÉP 1939-1944
12. Huber János szerkesztő, győri egyh.
   KNEP 1920-1922
13. Huszár Mihály sárvári esperes plébános, szombathelyi egyh.
   KGSZP, EKP 1927-1931
14. Káger József prelátus, esperes plébános, kassai egyh.
   Egységes Párt, NEP 1927-1936
15. Király József csicsói esperes plébános, esztergomi egyh.
   felvidéki behivott 1939-1944
16. Kovács Sándor AC országos titkár, győri egyh.
   NEP 1939-1944
17. Közi-Horváth József Actio Catholica országos titkár, győri egyh.
   EKP 1939-1944
18. Lévay Mihály c. püspök, abonyi apátplébános váci egyh.
   Kisgazdapárt, Egységes Párt 1922-1927
19. Makray Lajos tolnai prépost plébános pécsi egyh.
   EKP, Legitimista Néppárt 1935-1944
20. Mátéffy Viktor esztergom-belvárosi prépost plébános
   KGSZP, EKP 1922-1944
21. Nagy János egri kanonok
   KNEP, Egységes Párt 1920-1927

22. Németh Vince magyaróvári plébános, győri egyh.
KGSZP 1922-1927
23. Ortutay Jenő beregszászi gk. esperes plébános munkácsi egyh.
felvidéki behivott 1939-1944
24. Ötvös Lajos mihályi plébános, győri egyh.
KGSZP 1927-1931
25. Pintér József p. kamarás, esztergomi egyh.
NEP 1935-1940
26. Porubszky Géza kéméndi plébános, esztergomi egyh.
felvidéki behivott 1939-1944
27. Reibel Mihály eleki esperes plébános, csanádi egyh.
EKP 1935-1944
28. Thomas Ferenc németujvári esperes plébános, szombathelyi egyh.
KNEP 1920-1922
29. Turchányi Egon lelkész, esztergomi egyh.
pártonkivüli ellenzéki 1931-1936
30. Turi Béla prelátus, esztergomi kanonok
KNEP, KGSZP, EKP 1920-1936
31. Varga Béla balatonboglári plébános, veszprémi egyh.
FKGP 1939-1944
32. Weicher Miklós törökbálinti apátplébános, szfehérvári egyh.
Egységes Párt 1927-1931

/Akik már másutt szerepeltek:/

33. Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök
KNEP 1920-1922

34. Ernszt Sándor prelátus, váradi kanonok /esztergomi, majd váradi egyh./
KNEP, KGSZP, EKP 1920-1935
35. Vass József prelátus, kalocsai nagyprépost /szfehérvári, majd kalocsai egyh./
KNEP, KGSZP 1920-1930
36. Kornis Gyula piarista szerzetes
NEP 1935-1939

VIII. Egyéb elitképző szempontok

VIII. 1. Közéleti, politikai és gazdasági kapcsolatok

Baranyay Lajos, a Központi Sajtóvállalat vezérigazgatója /szfehérvári egyh./ 1920-1945
Hagyó-Kovács Gyula ciszterci jószágkormányzó, felsőházi tag 1926-1945
Mihalovics Zsigmond plébános, az Actio Catholica országos ig. esztergomi egyh. 1935-1948
Subik Károly egri oldalkanonok 1920-1940

VIII. 2. Katolikus, sajtó, kultura

Bangha Béla S. J., Magyar Kultura szerk. 1912-1940
Baranyay Jusztin ciszterci egy.tan. 1925-1948
Nyisztor Zoltán p. kamarás, Magyar Kultura szerk. 1931-1946
Schütz Antal piarista egy. tan. 1916-1946
Sik Sándor piarista egy. tan. 1930-1947

Összesen = 100 fő aláhuzott az elit tagja /100 %/

3. Az elitbe kerülők száma az egyes elitképző kategóriák szerint

I. Egyházkormányzati funkció: 31 funkció, ebből az elitbe kandidál: 23 funkció. A 31 funkcióban 1919-1945 között összesen 66 személy működött. Ezek közül az elitbe került - a legmagasabb egyházkormányzati funkciója révén: 45 ordinarius.

II. Mint felszentelt püspök:

Összes felszentelt püspök, mint c. püspök: 19 fő.
Közülük ezen az elitképző-funkció révén bekerült: 4 fő

III. Az elcsatolt területekről áttelepült, lemondott püspök:
Összesen 2 fő /mint c. érsek/. /A harmadik, Novák István eperjesi püspök nem mondott le, igy a Szentszék nyugalmazta, nem maradt tagja az elitnek./

IV. Választott c. püspök:

Összesen 4 fő.
Elitbe került közülük ezen a cimen: 3 fő.
Az I-IV. kategóriából összesen: 54 személy.
Az elitnek tehát több mint a fele valóságos ordinarius, vagy volt ordinarius, illetve nem-ordinarius püspök.
Az elit másik felét azok teszik ki, akik bizonyos, az elithez szükséges egyházi státussal birnak, megfelelő dekórumaik vannak, de emellett politikai, közéleti, szakmai-tudományos, netán gazdasági poziciójuk minősiti őket. /Ezek a minősitések megegyeznek a nem-egyházi elitkutatásnál alkalmazott kategóriákkal./
Ide tartozik:

V. A politikai kormányzati pozició révén:

Összesen ilyen pozicióban müködik: 15 fő.
Közülük ezen a cimen az elitbe: 9 személy.

VI. A törvényhozásban való részvétel szerinti elit-tagság:

VI. Felsőházi tagság, az 1927-1945 közötti időszakra, a már jelzett, hivatalból tag ordinariusokon tul:
Összesen 34 rk. papi személy. Ezek megoszlása:

- hivatalból: székesfőkáptalani nagyprépost: 6 fő
  szerzetesrendi elöljáró: 11 fő
- választott tag: 15 fő
- kinevezett tag: 4 fő

Közülük az elitbe került:

- hivatalból:	nagyprépost:	6 fő
	szerzetes:	11 fő
- választottból:		2 fő
- kinevezettből:		3 fő
		22 fő

VII. Nemzetgyülési, illetve országgyülési képviselőség /1920-1945/
Összesen 36 rk. papi személy.
Közülük ezen a cimen az elitbe: 6 fő
A törvényhozási tagság révén összesen: 28 fő.

V-VII. Politikai kormányzati és törvényhozási tagság alapján: 37 fő

VIII/1. Egyéb közéleti szerep miatt: 4 fő

VIII/2. Tudomány, kultura, sajtó: 5 fő

VIII. Kategória összesen: 9 fő

V-VIII. Kategória /nem egyházkormányzati funkció alapján/ összesen: 46 fő

I-VIII. Összesen /valamennyi/: 100 fő

/A 100 fős minta annyiban egyszerüsiti a további számitásokat, hogy az abszolut számok egyben a %-os arányt is jelzik, igy ezt külön nem kell kiszámitani, illetve feltüntetni./
Tehát a nem-egyházkormányzati elitképződés fő szektora a törvényhozás volt, annak is a második kamarája:

Hivatalból felsőházi tag:	6	érsek
	21	püspök
	6	nagyprépost
	11	szerzetesrendi elöljáró
	44	személy.

A választottak, illetve a kinevezettek közül: 5 fő.
Összesen tehát 49 elit-tag volt jelen a felsőházban.
Ha ezekhez hozzávesszük az első kamarából ideszámitott 6 képviselőt, ugy a törvényhozásban az elit-tagok közül 55-en müködtek. /Persze ezeknek éppen a fele elsősorban az egyház-kormányzati hierarchiában elfoglalt helye alapján számitható az elitbe tartozónak./ Tehát megállapithatjuk, hogy az egyházkormányzati hierarchia, illetve a törvényhozásban való részvétel és a politikai kormányzatban való osztozás képezte a két fő elitcsoportot a katolikus egyházi eliten belül. Ehhez képest nem döntő, bár nem elhanyagolható az egyéb közéleti-kulturális-tudományos szegmentum sem, de az az elitnek csak egy kisebb hányadát, 8-10 %-át teszi ki.

4. Vallás

Minta: 100 fő
Valamennyi: római katolikus. Ezen belül

1. latin szertartásu:	95
2. görög szertartásu:	5
	100 fő.

Ez az arány nem felel meg a magyarországi latin szertartásu katolikusok és a görögkatolikusok közötti aránynak, és kifejezésre jut benne az is, hogy a görögkatolikusok esetében szinte csak a megyéspüspökök tartoztak az egyházi elithez. /A visszatért ruszin, illetve román görögkatolikusok pedig eleve elszigetelődtek a magyar egyházi vezetéstől./

5. Az elit megoszlása világi és szerzetespapság szerint:

Minta:	100
Világi pap:	79
Szerzetes:	21
	100 fő

A szerzetesek rendenként:

1. premontreiek:	4
2. bencések:	2
3. ciszterciek:	6
4. ferencesek:	1
5. piaristák:	7
6. jezsuiták:	1
	21

Ha ehhez hozzávesszük azokat is, akik eredetileg szerzetesek voltak, akkor még 2 fő bencés és 4 fő bazilita, összesen 6 személy, tehát 27 szerzetes.
Az egyházi eliten belül a szerzetesek felülreprezentáltak a világi papság számarányához képest. A magyar egyházban és közéletben a konkrét számoknál szerintünk nagyobb pozicói voltak a bencéseknek és a jezsuitáknak. Az a tény, hogy a megragadható poziciók szerint a jezsuiták itt "alulreprezentáltak" azt jelzi, hogy inkább a háttérben maradtak és nem exponálták magukat.

Továbbá azon négy rend esetében, ahol a hivatalból való felsőházi tagság az elitképző tényező /bencések, ciszterciek, premontreiek és piaristák/ ez is okozza a tulsulyukat. Ha ezt leszámitjuk, akkor marad 3 ciszterci, 3 piarista és egy jezsuita, illetve ferences. A ferences is mint c. püspök jön csak számba, egy piarista mint kormánytag, tehát mint szerzetes más funkció nélkül 6 marad.

6. Név

1. szerzetesi név:	23	esetben	
2. névmagyarositás:	17	esetben	
3. nemesi előnév:	10	esetben	
4. gróf, báró:	4	esetben	/3 gróf, 1 báró/
5. vitézi cim:	1	esetben	

Az elitbe került szerzetesek esetében a szerzetesi névfelvétel természetes. Megjegyezzük, hogy az elitbe került 21 szerzetesen tul, további két személy, aki világi papi státusba kerülése előtt szerzetes volt, megtartotta szerzetesi nevét. /Ezért 23 fő./ A névmagyarositás a nemzetiségi származásuaknak kb. 1/3-át érinti csak, tehát a nem-magyaros hangzásu nevek magyarositása nem volt különösebben fontos szempont az egyházon belül. A 17 névmagyarositás azonban jelzi a tényleges asszimilációs folyamatot, a nemcsak érzelmekben-gondolkodásban, hanem konzekvenciájaként névben való magyarosodást is.

Az elit tagjai közül 10 fő használta, vagy tüntette fel nemesi előnevét, de ennél többen, 13-an vallották magukat nemesi származásunak. Ha ehhez hozzávesszük az arisztokrata 4 főt, akkor a "történelmi" osztályokból összesen is csak 14 használt ilyen előnevet, és 17 tekinthető innen származónak. Ez pedig azt bizonyitja, hogy a korszak katolikus egyházi elitjében az "alulról jövők" domináltak, s ez részint felerősiti a nemzetiségi megoszlásból következő konkluziókat is.

/Az esztergomi érsekek hercegi rangját nem számitjuk a születési arisztokráciához!/

7. Első munkába állás

Az első munkába állás jelen esetben legbiztosabban azzal azonositható, hogy mikor szentelték fel az illetőt. Az "egyházi szolgálat" kezdete ugyanis egyértelmüen ez. Szerzeteseknél előfordulhatott, hogy esetleg már előtte is tanitott egy-két évig, de ritkán. A szentelés után előfordulhatott a posztgraduális továbbképzés, de azt felfoghatjuk munkának is. Az egységesség kedvéért a szentelés évét tekintjük az első munkába állásnak. Ez a következőképpen oszlik meg:

Minta: 100

22 éves:	22 fő
23 éves:	37 fő
24 éves:	23 fő
25 éves:	7 fő
26 éves:	4 fő
27 éves:	3 fő
28 éves:	1 fő
29 éves:	2 fő
36 éves:	1 fő
	100 fő

A szentelés évében nincs nagy eltérés, hiszen a rendes tanulmányi időtől függött: 4 elemi /6-10 év/, a 8 gimnázium /10-18 év/ és a teológiai főiskola vagy egyetem 4-5 év: adja ki a 22-24 éves nagy átlagot. Az ettől eltérő, néhány évvel hosszabb tanulmány a szerzeteseknél mutatkozik, mig a többi nem jellemző kivételnek /késői hivatás, betegség stb./ tulajdonitható.

8. Az elitbe kerülés utjai; be- és kikerülés

Minden elitképződésnél figyelmet érdemel, hogy milyen kontinuitás mutatható ki azon belül. Mivel a katolikus egyházi személyek nem házasodhattak, itt a közvetlen vérségi-rokoni kapcsolatok csak áttételesen érvényesülhettek. Adott esetben ez csak a görögkatolikusoknál volt a jellemző, hogy a lelkészcsaládokban öröklődött apáról-fiura a hivatás /mert ott nősülhettek/. A latin klérusnál az oldalági rokonság számitott esetleg abban, hogy valaki ugyanezt a pályát válassza, és ott előrehaladjon. A források ezeket ritkán tüntetik fel, leginkább "pletyka-szinten", szájhagyomány utján válnak ismertekké. Adataink szerint az elitbe felvett személyek közül 7-nek volt közeli pap-rokona /testvére, nagybátyja stb./, s további két személynek püspök-rokona. Azokat még nehezebb számba venni, akiknek közéleti-politikai személyiség volt a rokona, ilyent konkrétan 4-et találunk. Összesitve tehát 13 személy pályáját "mozdithatta elő" az ilyenfajta rokoni kapcsolat. Ez az egész elithez képest nem jellemző, de el sem hanyagolható. /Ugyanakkor biztosan kisebb szerepü, mint más egyházakban./

Az elitbe jutásnak - némi leegyszerüsitéssel - 3 utját jelölhetjük meg.

1. Az un. aulikus-aulista karrier. Ez azt jelenti, hogy a felszentelt pap rövid ideig, néhány hónapig, egy évig segédlelkész egy plébánián, esetleg teológiai tanár; majd püspöke beviszi az aulába, és ott végigjárja a hivatali ranglétrát, időközben megszerezve a kellő dekórumokat is. Ez esetleg kombinálódik a teológiai tanársággal, rövidebb ideig - akár párhuzamosan - lelkipásztori müködéssel is, de az elitbe kerülés az aulista kapcsolatok, poziciók folyománya. Ebbe a kategóriába mintegy 40 személy sorolható.

2. A másik jól körülhatárolható életpálya a lelkipásztori ut. Ebben az esetben a segédlelkészi indulás után a plébánosi müködés, esperesség következik, és a tekintély növekedésével egyidejüleg e kategóriában szokásos dekórumok /c. apát, c. prépost, tb. kanonok/ megkapása. A lelkipásztori munka évtizedei során esetenként ez kapcsolódhat bizonyos aulikus funkcióhoz is, de az érdemszerzés a kiemelkedő lelkipásztori tevékenység, s onnan "emelik" az elitbe. Ebbe a kategóriába mintegy 26 fő sorolható.

3. Bonyolultabb az az eset, amikor az illető ezektől eltérő pályát jár be. Ezen belül kétféle markánsabb karrier látszik: az egyik a tanári-tudományos, amikor valaki teológiai tanár, spirituális vagy egyetemi tanár, de valahol kapcsolódik az aulához, a közélethez is. A másik, amikor valaki megfelelő dekórumokkal a közélet, politika mezején müködik, és jut el - nem egyszer éppen nem-egyházi, hanem állami-politikai szándékok szerint - az elitpozicióba. Ebbe a heterogén csoportba mintegy 34 személy tartozik.

Összesitve:

1. aulikus karrier:	40
2. lelkipásztori karrier:	26
3. tudományos-közéleti:	34
	100 fő.

A korszakban elmondható, hogy az elitbe jutás legbiztosabb utja az aulikus karrier volt, s különösen áll ez az esztergomi aulában szolgálókra. /Igy pl. századunkban az utolsó, Beresztóczy kivételével, a VKM. I. üo. élén álló esztergomi kanonokok kivétel nélkül megyéspüspökök lettek./ A mintegy 40 %-nyi aulikus karrierhez nagyrészt hozzászámitható, a nem kimondottan lelkipásztori 3. kategória; akkor kitünik, hogy az elitbe jutás a legnehezebben a plébánoskarrier esetében volt.

Életév

A pozicióba való bekerüléskor:		A pozicióból való kikerüléskor	
33 éves	2	41 éves	1
34 éves	3	42 éves	2
35 éves	2	43 éves	1
36 éves	4	45 éves	1
37 éves	2	46 éves	2
38 éves	2	47 éves	1
30-39 éves	15	40-49 éves	8
40 éves	1	50 éves	1
41 éves	5	51 éves	1
42 éves	1	52 éves	1
43 éves	6	53 éves	4
44 éves	1	55 éves	2
45 éves	4	56 éves	4
46 éves	2	57 éves	3
47 éves	2	58 éves	3
48 éves	3	59 éves	2
49 éves	6		
40-49 éves	31	50-59 éves	21
50 éves	4	60 éves	7
51 éves	2	61 éves	7
52 éves	6	62 éves	1
53 éves	4	63 éves	1
54 éves	8	64 éves	2
55 éves	3	65 éves	4
56 éves	4	66 éves	5
57 éves	4	67 éves	3
58 éves	2	68 éves	1
59 éves	1	69 éves	4

Életév

A pozicióba való bekerüléskor:		A pozicióból való kikerüléskor	
50-59. éves	38	60-69. éves	34
60 éves	4	70 éves	4
61 éves	1	71 éves	4
62 éves	1	72 éves	2
63 éves	1	74 éves	4
64 éves	2	75 éves	1
66 éves	1	76 éves	2
67 éves	1	77 éves	1
		78 éves	2
		79 éves	3
60-69. éves	11	70-79 éves	23
73 éves	2	80 éves	2
74 éves	1	81 éves	1
77 éves	1	83 éves	2
		85 éves	1
		86 éves	2
		87 éves	1
		89 éves	2
70-79. éves	4	80-89.éves	11
82 éves	1	90 éves	1
		92 éves	1
		94 éves	1
80-89. éves	1	90-99. éves	3
Összes	100	Összes	100

Korosztályonként:

A pozicióba való bekerüléskor:		A pozicióba való kikerüléskor	
I. 30-as éveiben járó:	15	40-es éveiben járó:	8
II. 40-es éveiben járó:	31	50-es éveiben járó:	21
III. 50-es éveiben járó:	38	60-as éveiben járó:	34
IV. 60-as éveiben járó:	11	70-es éveiben járó:	23
V. 70-es éveiben járó:	4	80-as éveiben járó:	11
VI. 80-as éveiben járó:	1	90-es éveiben járó:	3
Összes	100		100

A pozicióba kerülés és kikerülés között kereken egy évtizednyi eltolódás, "késés" mutatkozik. A pozicióba kerülés 2/3-ad részében a 40-es és 50-es korosztályban történt meg. Ezen belül is a 49-55 közötti évek mutatnak kiemelkedően magas arányt, összesen 33 pozició, tehát az 1/3-ad rész ekkor került be. Valószinü valamivel "fiatalabb" lenne az elitbe kerülés, ha nem a legmagasabb pozicióba kerülést vettük volna figyelembe. /Tehát pl. egy érseknél az érseki kinevezés idejét vettük fel és nem azt, amikor először lett felszentelt püspök./ A 30-as korosztály esetében általában alacsonyabb poziciókról van szó, mig a 60 év felettiek nagy részénél a nagyprépostok dominálnak /mert a káptalanban az előrelépés kor szerint történt, igy a legöregebb kanonok volt általában a nagyprépost/. Az elitbe kerülésnek ez a logikája azzal függ össze, hogy a szentelés átlag életkora 23-24 év volt. Ezt követően mintegy két évtizednyi szolgálat telt el akkor is, ha az illető az elitbe aulista karrier révén került - mert ennyi idő kellett a grádusok megjárásához -, s legalább ennyi időt jelentett az is, ha valaki lelkipásztori munkásságára való tekintettel érdemelt ki elitpoziciót.

Az elitből való kikerülés már inkább elhuzódó mezőnyt mutat. A 40 éves korosztály esetében általában vagy a pozició megszünése volt a jellemző /főként 1944-45 folyamán/, esetleg az akadályoztatás. A kikerülés az 50-es, 60-as és 70-es életévekben a jellemző, ugy, hogy az 50-es és 70-es korosztály esetében nagyjából azonos arányu, mig a 60-as korosztálynál a legmagasabb. Ez részint azzal kapcsolatos, hogy a férfiak jellemző halálozási évtizede a 60-as életévek. De ugyancsak ez tekinthető derékhadnak, ha figyelembe vesszük, hogy a bekerülés mikor a jellemző. A kikerülés azért sem tulzottan mérvadó adat, mert elitvizsgálatunkat nem időszeletben, hanem az egész korszakban vettük. Az egyházi poziciók pedig általában élethosszig szólók, néhány kivételtől eltekintve. Tehát a kikerülés esetében inkább az a lényeges, hogy annak mi volt az oka, nem pedig az ideje.

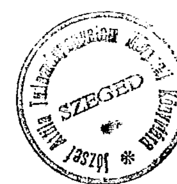
Az elitből való kikerülés oka:	
elhalálozás:	61
pozició megszünése:	13
lemondás:	14
akadályoztatva:	12
	100

/Egyébként az elitbe tartozók közül jelenleg egy személy még él, emigrációban, Varga Béla./

Elhalálozás:		
1. pozicióban:	60 fő	
2. azon kivül:	39 fő	/1 él/
	100 fő	

Az elhalálozás		
1945 előtt:	51 fő	
1945 után:	48 fő	/1 él/
	100 fp	

Emigrációban hunyt el:	8 fő
Trianoni határon tul:	5 fő
Emigrációban él:	1 fő

9. Származás /szociális és nemzetiségi összetétel/

a/ Születés

Helye:

1. Trianoni határokon belül:	59 fő
1.1. Budapesten ebből:	7 fő
1.2. Dunántulon ebből:	28 fő
1.3. Másutt:	24 fő
2. Trianoni határokon kivül:	41 fő
2.1. Csehszlovákia:	25 fő
2.2. Románia:	9 fő
2.3. Jugoszlávia:	4 fő
2.4. Ausztria /Burgenland/:	2 fő
2.5. Egyéb külföld:	1 fő
Összesen:	100 fő

A születési hely szerinti statisztika igazolja, hogy a korszak katolikus egyházi elitjének majdnem a fele a trianoni határokon kivüli országrészekben, elsősorban a katolikus Felvidéken született. A Romániába eső Partium és a Jugoszláviához került Bácska volt még e tekintetben számottevő. A trianoni területeken születettek esetében igen alulreprezentált Budapest, ami jelzi, hogy a papság utánpótlása nem elsősorban a nagyvárosi rétegekből került ki, hanem a katolikus Dunántul és Felvidék adta az elitbe kerültek felét. /Azon belül pedig tulnyomó többségben vannak a falvak és a kisvárosok, elvétve találunk nagyvárost, ipari területet./

A születés ideje szerint:

1848 előtt született:	6 fő
1849 és 1867 között született:	25 fő
1868 és 1900 között született:	64 fő
1901 és 1918 között született:	5 fő
	100 fő

Az elitbe kerülők többsége tehát az 1870-es évek eleje és 1900 között született. A 20. században születettek közül csak kevesen juthattak be - fiatal koruknál fogva - az 1919-1945 közötti elitbe.

b/ Nemzetiség:

A születés helye mellett és ahhoz kapcsolódva - amikor egyáltalán tisztázni lehet a nemzetiségi származást vagy hovatartozást, azt is megkiséreltük felmérni. Természetesen itt azt is figyelembe kellett venni, hogy ki milyen nemzetiségü családból származott, még akkor is, ha az illető magát már egyértelmüen magyarnak vallotta. /Tehát az elmagyarosodott sváb vagy szlovák családból származottat, ha tudjuk, hogy atyja, nagyatyja milyen nemzetiségü volt, ide számitjuk. Ahol ez nem lehetséges, ott egyéb adat hiján feltesszük, hogy magyar nemzetiségüek./

A megoszlás a következő:

1. magyar /vagy nincs adat/:	45 fő
2. német /német eredetü/:	31 fő
3. szlovák /morva, cseh/:	18 fő
4. szerb, horvát, rend:	2 fő
5. ruszin:	2 fő
/6. zsidó /izraelita/ közül egy német, egy magyar nyelvü/	
	100 fő

A hozzávetőlegesen pontos statisztikánk szerint az eredetileg is magyar családból származók az eliten belül relativ kisebbséget jelentettek, ami azonban a gyakorlatban nem igy érvényesült, mert a nemzetiségi származásuak tulnyomó többsége már egyértelmüen magyarnak vallotta magát. /Gondoljunk csak a legismertebbek közül pl. Prohászkára, akinek atyja morva, anyja német, ő magyar./ Itt tehát nem az állapot szempontjából érdemel figyelmet

a nemzetiség, hanem az eredet okánál fogva. Az egyházi elit 1/3-ad részét a hazai katolikus német nemzetiség adta, jelezve, hogy e nemzetiség alsóbb rétegeiből feltörő családok számára az egyik ut ez volt. Mellettük a szlovákok jelentősek, a két nemzetiség együttesen az elit felét teszi ki. A szlovák kispolgárság, sőt parasztság egy része számára is szinte az egyházi karrier állt csak nyitva. A német és szlovák eredetü papság általában megőrizte anyanyelvét, a katolikus egyház nemzetekfelletiségének, nemzetiségi toleranciájának is garanciája volt. A többi nemzetiség alulreprezentált, a nagyszámu ruszin és román görögkatolikusok a már emlitett okok miatt ritkán jutottak el az elitbe.

Annak kimutatását, hogy melyik elit-tag ősei között található esetleg izraelita felekezetü, nem tekintettük lényeges feladatnak. Az elitbe kerülők esetében ritka volt a korábbi másvallásuság, igy pl. ortodox, protestáns ritkán lett katolikussá. Maradna a kikeresztelkedett zsidók soraiból az elitbe kerülők száma. Csak ott vettük ezt figyelembe, ahol az életrajzi adatok, a publikusak is általában jelzik, hogy az illető vagy izraelita vallásban született és kikeresztelkedett. /Ha esetleg már a szülei kikeresztelkedtek, azt nem vettük figyelembe, mert a zsidóság nem nemzetiségnek, hanem felekezetnek számitott. Az egyház törvénye és erkölcse szerint pedig aki megkeresztelkedett, az keresztény, semmi másféle "kategóriába" nem sorolható./ Az a tény, hogy a korszakban két egyházi elit-tag volt érintve e tekintetben jelzi, hogy az egyház tolarenciája ezen a téren is érvényesült.

c/ Az egyházi elit származás szerinti társadalmi összetétele:

A mintába került 100 fő közül 81-nél sikerült kideriteni több-kevesebb pontossággal a származást. A 81 %-os arány már szociológiailag értékelhető. A 81 személy származás szerinti megoszlása:

Őstermelés /mezőgazdaság/:

1.	Földbirtokos /nagybirtokos/:	5 fő
2.	Bérlő és gazdálkodó:	2 fő
3.	Gazdatiszt, intéző, jószágkorm.:	6 fő
4.	Földmüves /kisgazda/:	14 fő
		27 fő

Ipar, kereskedelem:

1.	Nagyiparos, "jómódu polgári család":	7 fő
2.	Kisiparos, kisker., magánzó, vendéglős:	19 fő
		26 fő

Állami- és közalkalmazott /egyházi is/:

1.	MÁV ellenőr és kalauz:	2 fő
2.	postai altiszt:	2 fő
3.	katonatiszt:	1 fő
4.	pénzügyőrtiszt:	1 fő
5.	erdész:	1 fő
6.	hajós:	1 fő
7.	megyei főmérnök:	1 fő
8.	szolgabiró:	1 fő
9.	járásbiró:	1 fő
10.	érseki ügyész:	1 fő
11.	jegyző:	1 fő
		15 fő

Értelmiségi /magánalkalmazott/:

1.	ügyvéd:	3 fő
2.	gk. pap:	3 fő
3.	állatorvos:	1 fő
4.	tanitó:	1 fő
5.	takarékpénztári igazg.	1 fő
		9 fő

Meghatározhatatlan /"nemesi család", "uri család"/: 4 fő

Összesen:	81 fő
nincs adat:	19 főre
Összesen:	100 fő

A termelésben és forgalomban dolgozók tették ki az elitbe jutók családjának 2/3-át. Viszonylag magasan reprezentált az állami alkalmazottak kategóriája is. Viszont igen alacsony a független vagy magánalkalmazotti értelmiségi csoport részvétele a mintában.

Más közelitésben értékelve az adatokat, az un. "uralkodó osztályok"-hoz sorolható nagybirtokos és nagytőkés, "nagypolgár" családi arány összesen 12 fő, azaz az értékelhető adatok 15 %-a. De ha ehhez vesszük a valószinü uri középosztályba tartozó 4 nemesi, uri családot, továbbá az állami alkalmazottak közül a felső középréteghez tartozó 5 főt, az értelmiségből szintén 5 főt, akkor már az arány az uri középosztállyal kiegészülve jóval magasabb, 26 fő, ami már 32 %-ot jelent!

Megállapithatjuk, hogy földnélküli szegényparaszt vagy agrárproletár, és kimondottan ipari munkás városi proletár családból senki sem került az elitbe. Annál inkább magas a kisbirtokos paraszti, kisiparosi, kiskereskedői, továbbá kispolgári, alsó-középrétegi jelenlét. Az első kettőhöz tartozott 14 plusz 19 fő, összesen 33, azaz az elit 41 %-a! Ha ehhez hozzávesszük az állami- és közalkalmazottak alsó kategóriáit, és az értelmiségi alsó kategóriákat, akkor további 12 személy számitható ide, összesen 33 plusz 12: 45 fő. Ez pedig az értékelhető 81-nek több mint a fele! Egy olyan közbülső kategória, mint a gazdatiszti, intézői, jószágkormányzói, a jogászok közül pedig az érseki-káptalani alkalmazottaké, ugyancsak ezt a kispolgári mentalitást erősitik, mintegy 10 fő esetében. /Ha a 3 görögkatolikus papi családhoz ezeket hozzávesszük, akkor összesen mintegy 10 elitbe került személynél volt a családfő, az apa egyházi jogi személy alkalmazottja./

Megállapitható tehát, hogy a katolikus egyházi elit szociális eredete a kis- és középbirtokos parasztságra és a kisiparos-kisalkalmazotti-kispolgári kategóriákra támaszkodott. A feltörekvő csoportok számára kinált lehetőséget, mert akár a gimnázium 5. osztályától /kisszeminárium, noviciátus/ nagyrészt ingyenessé tette a tanulást, másrészt e rétegek mély vallásosságuk révén a papi pályában nagy vonzerőt láttak. Nem jellemző az uralkodó csoportokra a papi pálya választása már ekkor sem, a jómódu polgári családi megjelölés mögött is az esetek nagy részében nyilván nem nagytőkések vagy bankárok állnak, hanem inkább az uri középosztályhoz tartoznak.

10. Iskolai képzettség

a/ Az iskolánál a középfok nyilvánvaló minden egyházi személynél a gimnázium, hiszen a teológiai tanulmányok nem voltak megkezdhetők a gimnáziumi érettségi nélkül. Itt inkább az érdemel figyelmet, hogy milyen tipusu volt a középiskola, a gimnázium, ahonnan az illető kikerült, és a papi pályát választotta? A 100 személy közül 18 esetben nem tudjuk pontosan, hogy milyen középiskolába járt, nagy a valószinüsége, hogy vagy királyi katolikus vagy egyéb, nem-szerzetesrendi gimnáziumot végzett, de ez utóbbi sem lehet kizárt. Ugyanakkor számos növendék több iskolát is megjárt az érettségiig, akár különféle rendekét, vagy egy tipusu iskolán belül több városét. Mi mindegyiket figyelembe vettük, igy természetesen az abszolut szám meghaladja a 100-at, de a tendenciát jól jelzi, hogy mely rendek nevelték a legtöbb "elit-tagot":

1. piaristáknál járt gimnáziumba:	31 fő
2. bencéseknél járt gimnáziumba:	30 fő
3. cisztercieknél járt gimnáziumba:	14 fő
4. jezsuitáknál járt gimnáziumba:	10 fő
5. premontreieknél járt gimnáziumba:	7 fő
6. ferenceseknél járt gimnáziumba:	1 fő
	93 rendi

Egyéb: királyi katolikus 11
ismeretlen 6

b/ A felsőfoku iskolai végzettség:

Teológiai főiskolára járt /egyházmegyei vagy rendi/: 43 személy

1. Pázmány Péter Tudományegyetem: 49 fő
2. Bécsi Tud.egyetem teológiai karát: 19 fő
3. Innsbruckban végzett /jezsuiták/: 11 fő
4. Rómában a Gregoriánán /jezsuiták/: 9 fő
5. Rómában az Anselminán /bencések/: 1 fő

89 fő

Tehát a 100-as mintából 89 egyetemet végzett /néhányan többet is/, és csupán 11 olyan személy van, aki csak egyházmegyei teológiai főiskolai oklevelet szerzett. /A szerzetesek e téren feltétlenül egyetemi tanári diplomát is szereztek, mert egy kivétellel valamennyi tanitórend tagja volt./

Mig a budapesti teológus-növendékek a Központi Szemináriumban nevelkedtek, a bölcsészkarra járó szerzetesek vagy magánuton jártak egyetemre /pl. a bencések/, vagy a fővárosi rendi főiskolában éltek /ciszterciek, piaristák/.

A Bécsben tanuló magyar papnövendékek az Esztergomhoz tartozó Pázmáneumban éltek, mig az Innsbruckban tanulók a Canisianumban. Rómában a Gregoriánán tanulók otthona a Collegium Germanico-Hungaricum volt. Összesen negyvenen végeztek valamelyik külföldi egyetemen.

Kimondottan a posztgraduális képzést szolgálta Bécsben az Augustineum, ahonnan az elitbe 8 növendék került /ott doktoráltak/, továbbá speciális továbbképzést jelentett a római Accademia Dei Nobili, amelynek két magyar növendéke volt az elitből. Ezeket a számsorokat elemezve megállapitható, hogy a magyar egyházi elit többségében magasan kvalifikált személyiségekből tevődött össze. A külföldi egyetemeken végzett tanulmányok és posztgraduális képzés után viszonylag egyenes ut vezetett az elitbe, mig a lelkipásztorkodásból jöttek között vannak többségében a csak teológiai főiskolát végzettek. Egyébként ehhez a témához részben kapcsolódhatik az elit nyelvtudása is, ami a görög és latin, valamint a szokásos német nyelvismeret mellett a külföldön tanultaknál általában párosult az olasszal, franciával is. /Lásd később!/

11. Szakképzettség /doktorátus/

Az egyházi elit tagjainak un. szakképzettségét aligha lenne célszerü a világiakkal azonos mércével mérni és kategorizálni. Eleve mindenki teológusnak számit, ilyen tanulmányok végeztével. Hogy azután mint ilyen, hitszónok, egyházi iró, lelki vezető, egyesületi vezér, vagy éppen egyházkormányzati tényező lesz-e belőle, nem a tanulmányoktól függ.

A doktorátusok milyensége már inkább mutatja a speciális szakmai megoszlást, ami adott esetben lehetett interdiszciplináris is. Sőt, nem egy magas polcra jutó egyházkormányzati tényező müvelte magas szinten tudományágát, ágait. /Gondoljunk csak Serédire./

A teológia után kétségtelenül a bölcselet következett, a nem--szerzetestanárok mellett elsősorban a filozófia, továbbá a történelem /egyháztörténet/, régészet és nyelvészet. Az elit tagjai közül mintegy tucatnyian voltak országosan, sőt egyesek Európa-szerte elismert tudósai szakmájuknak. /Pl. Fraknói, Giesswein, Lépold, Sik./ A másik jellemző szakma az egyházjog, a kánonjog, és annak különféle területei, ahova ugyancsak vagy tucatnyi személy sorolható. A kimondottan római elitképzésben nyert pápai diplomáciai ismereteket további két személy. /Egy-egy szakterület valódi müvelésének értékmérője nem utolsó sorban az akadémiai tagság volt, amit későbbi elemzéseinkben mutatunk meg./

Doktorátus:

Az egyházi elit: 100 fő

Ebből 56 főnek van egy doktorátusa
12 főnek van két doktorátusa
2 főnek van három doktorátusa
Összes doktori cim: 90
Ezt 70 személy birtokolja.
A 100-ból tehát 70 egyszeres vagy többszörös doktor. Valószinü azonban, hogy ténylegesen ennél többen doktoráltak, csak nincs rá adatunk, hiszen az egyetemen végzettek száma is ennél magasabb.
A doktori cimek szakma szerinti megoszlása adalékul szolgál az elit tagjainak szakképzettségéről, szakirányu müködéséről és müveltségéről.

A 90 doktori cim megoszlása szakma szerint:

1.	teológiai doktor:	55
2.	bölcsészdoktor:	22
3.	egyházjogi doktor:	11
4.	diplomáciai doktor:	2
		90

A dolog természetéből következett, hogy a legtöbben a teológiai doktorátust szerezték meg; a többes doktoroknál is az egyik ez. A bölcsészdoktorok nagy része szerzetes, akik tanári szakjukból /is/ doktoráltak.
Érdemes megvizsgálni azt is, hogy hol szerezték a doktori cimet?

Egyetemi doktori végzettség szerinti megoszlás

	Itthon		Külföldön			
Szakma	Pázmány P.TE.	Erzsébet TE.	Róma	Bécs	Innsbruck	
teológia	30	-	6	13	6	55
bölcsészet	15		5	-	2	22
egyházjog	5	1	3	2		11
diplomácia			2			2

Itthon: 51
Külföldön: 39
90

A doktori cimet szerzők valamennyi egy vagy több egyetemi fakultást végeztek el, és főként a külföldön végzettek között akadt, aki több szakból is doktorált. Rómában leginkább a Gregoriánán, és Innsbruckban szintén a jezsuiták kezében levő egyetemen; Bécsben és Budapesten a tudományegyetem megfelelő fakultásán. Mig Budapesten általában a Központi Szeminárium lakói voltak, Bécsben a Pázmáneumban nevelkedtek.

Ami az elitbe került egyháziak felsőfoku tanulmányait illeti, ott egyértelmü, hogy mindenkinek el kellett végezni először is a teológiát. Ennek egyik utja a megfelelő egyházmegyei szeminárium vagy/és teológiai főiskola, rendi teológiai főiskola volt. Ezután vagy ezt megszakitva /esetleg ezt mellőzve, közvetlenül az érettségi után/ vagy az itthoni Pázmány Péter Tudományegyetem Teológiai Karán végzett teológiai tanulmányok következtek, vagy valamelyik külföldi katolikus egyetemen vagy tudományegyetemen szereztek teológus végzettséget. Ezt követően, esetenként ezzel párhuzamosan folyhattak a bölcsészeti /filozófiai, szerzeteseknél egyéb tanárszaki/ tanulmányok, más esetekben egyházjogi, diplomáciai vagy speciális tanulmányok már kizárólag egyetemi szinten. Ez felfogható egyféle posztgraduális képzésnek is, mert ált. doktorálással járt.

12. Állami, közhivatali tisztség:

Minta: 100 fő

Állami-közhivatali tisztséget 34 esetben töltöttek be az elit-hez tartozók, főként a kulturális-tudományos életben. /Egy személy néhány esetben többet is./ Ez az arány mutatja, hogy az egyházi elit szoros kapcsolatban volt a korszak államapparátusával, a hatalmi szférával is.

13. Katonai szolgálat:

Minta: 100 fő

Tábori lelkészként szolgált: 7 fő

Ezek szinte kivétel nélkül az I. világháboruban teljesitettek tábori lelkészi szolgálatot, néhányan a frontokon, mások a hátországban /katonai kórház stb./. Egyébként akkor a teológusokat mentesitették a katonai szolgálat alól.

14. Gazdasági életben való szereplés:

/Itt eltekintünk attól, hogy az egyházi nagyjavadalmasok formálisan mint nagybirtokkal rendelkezők az agrárius gazdasági élet részei is voltak. Lásd a függeléket!/ Ezen tulmenően, azokat vettük figyelembe, akik vagy a Vallás- és Tanulmányi Alapok felügyelő bizottságában, vagy egyházmegyei takarékpénztáraknál vagy más pénzintézeteknél voltak elnökségi, igazgatósági tagok.
Minta: 100 fő
Gazdasági életben részt vevő: 18 fő
Ez azt jelzi, hogy a bankvilágban és ipari szférában az egyházi elit nem volt érdemlegesen képviselve.

15. Az egyházi elit tagjainak lakóhely szerinti megoszlása:

Az egyházkormányzati strukturát követi. Ennek két centruma volt: Esztergom és Budapest, továbbá a többi püspöki város /illetve szerzetesrendi központ/. Az elit tagjai összesen 34 helységben laktak, müködtek. Ebből 6 területi visszacsatolások révén került vissza /Kassa, Rozsnyó, Ungvár, Szatmárnémeti, Nagyvárad püspöki székhelyek és Jászó/. Az elit egy tagja Rómában élt.
A 34 helységből tehát 7 esett a trianoni határokon kivülre.
A 34 helységből 16 püspöki székhely, ahol összesen 53 elit-tag élt.
Ha az elit-tagok müködési helyét a létszámmal egybevetjük, a következő sor alakul ki:

Budapest:	25 fő
Esztergom:	13 fő
Eger:	5 fő
Vác:	5 fő
Szeged:	4 fő
Kalocsa:	4 fő
Győr:	4 fő
Veszprém:	4 fő

Budapest egyházkormányzatilag Esztergomhoz tartozik, igy az itt müködő elit-tagoknak is onnan kellett ehhez engedélyt kapniok. Tehát az elitnek mintegy 40 %-a volt kapcsolatba hozható a mindenkori esztergomi érsekkel, ami egyértelmüvé teszi meghatározó szerepét. Bár az egyházi szerkezet nem volt főváros-centrikus, az elitbe kerülők politikai, közéleti stb. müködésük révén mégis ide koncentrálódtak. Az általános társadalmi-politikai állapot tehát éreztette a hatását az egyházon belüli viszonyokra is.

16. Pártok és pártállás, pártfunkció szerinti megoszlás:

Minta: 100 fő.
Itt csak azt vettük figyelembe, ha valamely elit-tag formálisan is tagja volt valamely politikai pártnak /esetleg egy személy egymást követően többnek is/. Azt mellőztük, ha valakikről olyan információ volt, hogy "legitimista", mert az nem jelentett pártállást.
Párthoz tartozott: 15 fő.
Ebből mindenkori keresztény párthoz: 11 fő.
/Kat. Néppárt, KNEP, KGSZP, EKP/
A kormánypárthoz: 3 fő.
/Egységes Párt, NEP, MÉP/
A Független Kisgazdapárthoz: 1 fő.
A 15 személyből 10 az adott párt szükebb vezetőségéhez tartozott, 1 fő pártelnök is volt közöttük.
Ez az arány azt jelzi, hogy az elit tagjaira nem volt jellemző a pártpolitikai tevékenység, a napi politikában való közvetlen részvétel. /Az elitből csupán egyetlen püspök vállalt ilyen szerepet, Prohászka, és egy c. püspök, Lévay Mihály, de előbbi pártelnökként, utóbbi kormánypártiként./ A politikai párthoz tartozó elit-tagok 2/3-ad része a katolikus egyházhoz közel álló keresztény pártban müködött, s ott vezető poziciókkal rendelkezett. Ez a tény az elit, tágabban az egyház és a keresztény párt szoros kapcsolatait érzékelteti. A pártpolitikában résztvevők szinte kizárólag a "középrétegből", a kanonokok, plébánosok stb. közül került ki.

17. Törvényhozásban való részvétel:

I. Felsőházi tagság
/Itt megjegyezzük, hogy az 1927-től felálló felsőház elődjének, az 1918-ig müködő főrendiháznak is majdnem ugyanazon egyházi pozicióban lévők a tagjai, igy ez a tagság csak "szünetelt"./

I.1. hivatalból tag: 44 fő
I.2. kinevezett tag: 3 fő
I.3. választott tag: 2 fő

49 fő /Az elitpozicióba nem feltétlenül eszerint kerültek be!/

A 100-as mintából tehát majdnem a fele felsőházi tag volt. /A ténylegesen felsőházi pap-tagok száma ezt meghaladja, csak nem mindet soroltuk automatikusan az elitbe./ A felsőházi tagság a politikai elitnél elitképző státusként szerepelt; ez a magas arány megint csak azt bizonyitja, hogy a katolikus egyházi elit része volt a korabeli hatalmi szisztémának, politikai strukturának. Igaz, hogy abban a második kamara egyfajta konzervativ stabilizátor és fék volt a szélsőségek ellen, de aktiv részese volt a kormányzati hatalmat legitimáló törvényalkotásnak. /Az már más kérdés, hogy az elit tagjai, főként az idősebb egyházfők, a felsőházi munkában nem vettek részt aktivan, annak ülésein ritkán jelentek meg./

A felsőházi bizottságokban is megfelelően képviselve voltak:

Bizottság:	Elit-tag:
1. közoktatási bizottság	14 /elnöke is/
2. népjóléti és munkaügyi /szociális/	7
3. pénzügyi	3
4. közgazdasági	3
5. közigazgatási	1
6. közjogi	1
7. külügyi	1
	30 fő

A felsőházi bizottságokban az elit-tagok több mint fele részt vett, főként az egyháziakra is vonatkozó bizottságokban, igy elsősorban a közoktatásban lévő egyházi szerep miatt leginkább a közoktatásügyi bizottságban, amelynek elnöke a hercegprimás volt. Mellette a szociális kérdések számitottak bizonyos

értelemben egyházi "reszortnak".

II. Nemzetgyülési-országgyülési képviselőség:

Minta: 100 fő
Elit-tag képviselő: 10 fő
/Természetesen a nevezett törvényhozási fórumon ennél jóval több egyházi személy volt, de ezt a poziciót mi nem tekintjük önmagában az egyházi elitképző státusnak./
Ugyanitott bizottsági tagság:

1.	közoktatásügyi	3
2.	népjóléti és munkaügyi	2
3.	pénzügyi	1
4.	közgazdasági	1
5.	összeférhetetlenségi	1
6.	külügyi	1
		9 fő

A képviselők sem "jellemzők" az elitre, mert ott a felsőházi tagság a domináns, a képviselőségnél a politikai pártállás. Igy ez függvénye a pártállásnak, a pártban való szereplésnek. Az ottani két püspök volt csak képviselő /rövid ideig/ mig a többiek a kanonoki-plébánosi középmezőnyből valók.

III. Vármegyei-városi törvényhatósági bizottsági tagság:

Minta: 100 fő
Tag: 23 fő
/Közülük egy fő polgármester is./
Az eliten belül viszonylag magas volt azok száma, akik a működési helyüknek /püspöki székhely, város, vármegye/ megfelelő helyi közigazgatási autonómiában részt vettek. Ezek esetenként csak formális megtisztelést jelentettek, /főként a főpapság esetében/; a középrétegnél azonban tényleges és aktiv részvételt a megyei-városi politika formálásában, az egyházi érdekek

ottani érvényesitésében.

Az egyházi elit tagjainak közéleti-politikai pozicióit értékelve megállapithatjuk, hogy ilyennel az elit-tagok szinte kivétel nélkül rendelkeztek, alig 10-re tehető azon szerzetesek és c. érsekek-püspökök száma, akik visszavonultan éltek, vagy csak szakmájukkal foglalkoztak. Igy vizsgálatunk megerősiti azt az eddig is képviselt álláspontunkat, hogy a katolikus egyház felső vezetése - az elit - szerves része volt az adott keresztény-nemzeti rendszernek, az alkotmányos parlamentáris monarchikus berendezkedésnek, amit azonban közelről sem tartunk diktaturának és fasizmusnak, hanem egy ellenforradalmi fogantatásu konzervativ és autokratikus strukturáju szisztémának. Ezen belül az egyházi elit - mint ilyen poziciói is visszaigazolják - a konzerválás, a stabilitás, az alkotmányosság, a törvényesség, a szélsőségek elleni alkotmányvédelem pozicióit foglalta el.

A további vizsgálatok az elitnek a korszak kulturális, tudományos, szellemi elitjében való sok szempontból meghatározó szerepét igazolják, ami ezt az előbbit felerősiti és alátámasztja.

18. Alkotói tevékenység:

/Ide vonatkozóan már tettünk megjegyzéseket a doktori cimek elemzésénél, az itteni "kategória" ezt nagyrészt megerősiti./
Minta: 100 fő
Ebből értékelhető adat: 90 %
Egy meghatározott "szakterület" müvelése ritka, inkább jellemző az "interdiszciplinaritás", egy személy többféle területen működött. Nem tartjuk külön számon a "teológusi" munkát, mert azt az elitbe jutók kivétel nélkül folytatták. Továbbá mintegy 10 % esetében semmiféle utalást nem találtunk a konkrétabb szakterületre és publikációra, holott ez nyilvánvaló, hiszen az illetők neves személyek voltak, köztük katolikus tudományos szervezetek vezető tagjai. Igy szerintünk nem tévedünk nagyot,

ha mintegy 10 %-kal megnövelnénk a konkrétan rendelkezésre álló adatokat.

Alkotói terület	Elit-tag
1. Egyházi irodalom /publicisztika/	42 fő
2. Egyházjog, kánonjog, jogtörténet	12 fő
3. Filozófia, morális	5 fő
4. Müvészettörténet, régészet	6 fő
5. Egyháztörténet	11 fő
6. Pedagógia	10 fő
7. Liturgia és dogmatika	5 fő
8. Nyelvészet, egyéb tudományág	5 fő
9. Szociális irodalom, társ.tud.	8 fő
10. Szépirodalom	15 fő
	119 esetben

A legáltalánosabb megjelölés - és nem mindig konkretizálható - az "egyházi irodalom" müvelése, hisz abba jóformán minden belefért. Mögötte nagyrészt publicisztika, egyházi tárgyu kisebb-nagyobb mértékü irodalmi munkásság rejlik. Ide sorolták magukat azok is, akik csak ujságokban, folyóiratokban, esetleg helyi kiadványokban publikáltak.

Ugyanakkor a szakterületet jelzők országosan ismert, nem egyszer nemzetközi hirü tudósok voltak, akár az egyházi jog, akár a filozófia, a müvészettörténet, az egyháztörténet vagy a nyelvészet esetében. A pedagógia előkelő helye általában a szerzetestanárok ilyen témáju irásai révén érthető.

19. Akadémiai tagság:

Az egyházi elit szoros kapcsolatát a "tudományos-elit" szférával jelzi a viszonylag magas reprezentáltság a Magyar Tudományos Akadémiában.
Minta: 100 fő.
MTA tagja: 12 fő

Ebből elnökségi, igazgatósági tag: 6 fő,
- közülük 1 fő az MTA elnöke.
Az egyházi elitből kikerülő akadémiai tagok a grémium vezetésében is fontos szerepet kaptak, ami részint valóban tudományos tekintélyükkel, de legalább annyira egyházi tekintélyükkel magyarázható. /Amint az akadémiai tagság akkor is nem utolsó sorban politikai kérdés is volt./

20. Folyóirat, ujság szerkesztőség /szerkesztő, szerk. tagság/

Minta: 100 fő

Szerkesztőség /lap, folyóirat stb. száma/	Elit-tag
68	31 fő

Ez azt jelenti, hogy az elit-tagok 1/3-ada közvetlen irányitója volt bizonyos katolikus sajtótermékeknek, a lokálistól az országosig, napilapoktól a tudományos és hitbuzgalmi folyóiratokig bezárólag. Az itt tevékenykedőkre átlag 2 szerkesztőség esik, a megoszlás azonban nem volt ilyen egyenletes. Előfordult, hogy egy személy /igaz, az elitbe jutásig eltelt karrierje során/ összesen 12 szerkesztőséget vezetett /Czapik Gyula/! Az ujságoknál, folyóiratoknál lévő poziciók jelzik, hogy az elitbe jutásnak nem elhanyagolható eszköze, terepe volt a közvéleményformálás akkori első számu eszközének, a sajtónak a müvelése, szervezése és irányitása. Bár a korabeli sajtótengerben ez relative nem magas szám, de ha csak a katolikus egyházi sajtót nézzük, ugy már igencsak meghatározó arányról volt szó.

21. Publikációk száma:

Valamennyi elit-tag teljes publikációs jegyzékének összeállitása évekig tartó feladat lenne. Igy meg kell elégednünk a forrásokban feltüntetettek számával, ahol több esetben megjegyzésként szerepel a "fontosabb müvei" megjelölés, tehát nem a teljes bibliográfia. Ugyancsak mintegy 10 % esetében nem

sorolják fel konkréten a megjelent publikációkat, de egyértelmüen utalnak ezek létére, esetleg ugy, hogy "nagyszámu irása", müvei stb. /Mi most csak az önálló kötetben, könyv formában megjelent publikációkról beszélünk./
Minta: 100 fő /Értékelhető 90 %/
Önálló könyvvel rendelkezik: 46 fő
Összes könyvek száma /kb./ 400 kötet
Ezek közül "egykötetes" mintegy 10 fő.
Ha viszont a piramis csucsáról indulunk, akkor legalább 4 személy esetében az önálló kötetek száma 30 és 40 között mozog.

30 - 40 kötet:	4 fő
10 - 30 kötet:	8 fő
2 - 10 kötet:	24 fő
1 kötet:	10 fő
	46 fő

A "termés" fele a mintegy 10-12 kiemelkedő személyiségtől származik, e téren tehát az eliten belül is igen nagyok a különbségek. /Az első 4-be Prohászka, Fraknói, Giesswein, Bangha tartozik, majd következnek a szerzetes-tudósok/. Az elitbe kerülés vagy tartozás nem feltétlenül kapcsolódott publikus tudományos tevékenységhez, sőt adott esetben ez jelenthetett nehézségeket is. Az egyházi elitbe került tudósok viszont kétségtelenül tagjai a kulturális elitnek, igy az összefonódás itt is egyértelmü, hiszen akkor még nem vált ketté az "egyházi" és világi tudományosság; sőt, az egyháziak által müvelt ágazatok sok szempontból meghatározó jellegüek voltak.

21. Nyelvismeret:

A korszakban magától értetődő volt a nem-elitben is /az értelmiségi pályákon/ egy vagy két nyelv ismerete, a latin általános ismerete. A gimnáziumi érettségi a latin jó ismeretét, a görögben való jártasságot feltételezi.

A teológiai főiskolákon, még inkább az egyetemeken teoló-

giai karokon az oktatás nyelve a latin volt, tehát ezt a magyar papság /az elitbe tartozók kivétel nélkül/ "anyanyelvi" szinten birta és beszélte. Emellett az elit tagjainál feltehető a görög és a héber legalább olvasás szinten való ismerete. Igy az elitnél a latin nyelvet 100 %-nak vesszük.
Minta: 100 fő /Értékelhető: 72 %/
Egy vagy több idegen nyelvet beszél: 72 fő
A minta hiányossága abból adódik, hogy számos esetben természetesnek vették egyik vagy másik nyelv ismeretét. Erre mi is következtethetünk, mert pl. többször olyannál sincs adat a német nyelv ismeretére, aki német nyelvterületen tanult, aki egyértelmüen német szülőktől származott. /Előfordul a szlovák nyelvismeret elhallgatása is./ Több c. püspöknél, érseknél sincs feltüntetve a nyelvismeret, holott a korban ezek minimum németül tudtak. Nem is szólva a szerzetes elöljárók és tanárok egy részénél hiányzó adatokról, akik a klasszikus mellett általában a németen kivül még legalább egy modern nyelvet ismertek. Itt tehát ugy véljük, hogy a 20 %-os kiegészités is helyénvaló, tehát a 85-90 %-os arány tünik reálisnak. Az értékelhető adatok szerint a nyelvismeret megoszlása:

1. latin:	100
2. német:	72
3. olasz:	20
4. francia:	20
5. angol:	10
6. szlovák.	9
7. spanyol:	3
8. ruszin:	5
9. lengyel:	3
10. héber:	3
11. arab:	2
	247 esetben

A már emlitett természetes latin és német nyelvtudáson kivül a modern nyugati nyelvek közül egyformán szerepel az olasz

és a francia. Ez azzal magyarázható, hogy a Rómában tanultak olaszul tudtak, mig a régebbi iskolát jártak, s néhány szakmai érdeklődésü személy még a franciát müvelte. /Az olasz és a francia mellett szólt, hogy a Kuria, a Szentszék hivatalai a hivatalos latin helyett a korszakban már szivesebben használták az olaszt vagy a franciát, mert ezt jobban ismerték, modernebb volt./ Az angol alacsony reprezentációja mutatja, hogy a korszakban ez még nem volt általános igény, s az egyházon belül pedig végképp nem számitott "világnyelv"-nek.

A nemzetiségek nyelvét a szlovákon kivül csak a ruszin esetében jelölte meg 5 személy. A közép-európai nyelvek ismerete általában nem jellemző. A héber és az arab, esetleg más antik nyelvek egzotikus nyelvismeret egyes szaktudósok, nyelvtehetségek esetében volt lehetséges /igy pl. Giesswein, Fraknói stb./

Az értékelhető adatok szerint az elitbe tartozók közül

2 fő beszélt	8 nyelvet
1 fő beszélt	7 nyelvet
2 fő beszélt	6 nyelvet
3 fő beszélt	5 nyelvet
10 fő beszélt	4 nyelvet
12 fő beszélt	3 nyelvet
30 fő beszélt	3-8 nyelvet, össz.: mintának 30 %-a!

Bár a nyelvismeret a korszakban követelmény volt az értelmiségi léthez és a közéleti szerepléshez, az egyházi eliten belül magasan reprezentáltak az alapvető világnyelveken beszélők. Ez jelzi az elit kulturális kvalifikáltságát; azt a tényt is, hogy az oda kerülők jelentős része külföldi intézményekben készültfel hivatására, partner- s tárgyalóképes volt a világegyházban bárhol és bármikor. A nyelvismeret továbbá lehetővé tette /vagy tehette/ a megfelelő egyházi irodalom és szakirodalom olvasását, nyomon kisérését, a tájékozódást. Az egyházi elit iskolai végzettség, nyelvismeret és tudományos-szakmai felkészültség tekintetében a korszak uralkodó elitjén belül

is "felülreprezentált" poziciót foglalt el.

22. Egyesületi tagság

Az egyházi elit helyzetét tükrözi az elit-tagok részvétele a közélet nem-politikai fórumain, az önszerveződésü egyesületi strukturában. Ide vonatkozóan is adataink kb. 10 %-os hiányt mutatnak. A szóban forgó egyesületekben az elit-tagok általában vezető tisztségeket töltenek be, az esetek többségében nem egy, hanem egyidejüleg többféle egyesületben is:

Egyesület tipusa	Elit-tag
1. társadalmi egyesületek	61
2. tudományos egyesületek	46
3. szakegyesületek	41
4. kulturális-müvészeti egyesületek	26
5. hitbuzgalmi /vallásos/ egyesületek	45
	219 esetben tagok.

Az értékelhető adatok szerint:
Minta: 100 fő
Ebből 64 fő volt egy vagy több egyesületben.
10 - 20 egyesületben: 3 fő
5 - 10 egyesületben: 8 fő

Általában a 2-3 egyesületben való részvétel volt a tipikus. A 10-20 egyesületben való részvétel egyes tudósoknál volt jellemző /pl. Giesswein/, vagy egyes "közéleti karriert" csinálóknál, akiket nem utolsó sorban ezen egyesületek prominens tagjaival való kapcsolatok lenditették az elitpozició felé.
Valószinüleg a kimutatottnál is nagyobb lehetett a részvétel, csakhogy egyes elit-tagok nem tartották feltétlenül fontosnak, hogy valamennyi ilyen - nem egyszer formális - tagságukat nyilvántartásba vétessék, hanem csak a számukra és a köz szempont-

jából is fontosakat soroltták fel. /Igy pl. nyilván számos helyi egylet-egyesület nem szerepel, valószinü magasabb a hitbizgalmi egyesületekben való részvétel is./

Ha az arányokat nézzük, ugy a 100-as elitminta minden tagjára kb. 2,5 egyesületi tagság jut. Továbbá az is kitünik, hogy a kulturális-müvészeti tipusu egyesületeken kivül az elittagok valamennyi tipusu egyesületben arányosan vettek részt. Mig a hitbuzgalmiaknál egyértelmü a katolikus jelleg, a többinél ez nem feltétlen tény. De ezek többsége is katolikus, vagy legalább keresztény, keresztény-nemzeti alapon álló volt.

Az egyesületekben a főpapság általában elnöki, diszelnöki, reprezentativ formában volt jelen, mig a középréteg a tényleges vezetést tartotta kézben, vagy legalább is a háttérből befolyásolta azokat. A tudományos, egyes szak- és kulturális egyesületeknél /amelyek között akadnak intézmény-szerüek is/, ez már nem áll, ott az egyháziak többsége inkább tag, résztvevő, de nem feltétlenül irányitó pozicióban van. Az egyesületi életben való résztvétel nagyjából megfelel a szakmai irányultságnak, munkaterületnek, esetleg politikai elkötelezettségnek.

Az egyesületek behálózták az egész korabeli magyar társadalmat, a katolikus "közéletet" ezek képezték. Az elit erre közvetlenül-közvetve irányitó hatást gyakorolt, 1935-től az Actio Catholica révén. "A Péter hálójából senki ki ne essék" elv maradéktalanul érvényesült. Ezen egyesületi hálózat képezte az egyház társadalomszervező és megtartó funkciójának formális megvalósulását.

23. Cimek, rangok, kitüntetések

A/ Ha az egyházi legmagasabb poziciót nézzük, az elit a következőképpen tagolódik: /Néhány esetben egy személy többször szerepel, mert pl. c. püspök és nagyprépost, tehát ahol van egy magasabb egyházi cime és elitképző stalluma./

1.	hercegprimás /biboros-érsek/	2
2.	érsek	5
3.	cimzetes érsek	3
		10 érsek
4.	megyéspüspök	21
5.	felsz. /c./ püspök/	15
6.	választott püspök	4
		40 püspök
	Érsek és püspök együtt:	50 fő, tehát az elit fele!
7.	főapát	2
8.	apát	3
9.	prépost	4
10.	tartományfőnök	4
		13 szerzetesrendi elöljáró
11.	nagyprépost	13
12.	kanonok	20
		33 a káptalanok tagjai közül
13.	plébános	4
	/plébános más ranggal/	4 /akik emellett pl. kanonokok, vál. püspökök stb./
14.	egyéb világi pap	4
15.	szerzetespap	8

B/ Cimek és rangok

Az egyházi elit pozicióját a dekórumok külsőleg is kifejezték. A neobarokknak nevezett korszakban, amikor a kasztosodás és annak megmerevedése volt a jellemző, az elitben részint a nem-elittől való különállás érzését és tényét dokumentálták a dekórumok. Bár ezek ritkán jártak konkrét anyagi előnyökkel, a hierarchikus egyházban és a hierarchizált társadalom-

ban elfoglalt helyet jelölték ki és demonstrálták. Ezek feltüntetése és viselése /az egyháziaké éppúgy, mint a világiaké/ kötelező volt a közszerepléseken és liturgikus aktusokon. Birtokosaik tiszteleti elsőbbséget élveztek a velük egy szinten lévő státusuakkal szemben. Igy tehát ezek számbavétele nem valamiféle cim- és rangkórság demonstrálása, hanem valós belső hierarchizáltságot érzékeltet. Statisztikánkban nem az elitpozicióban tartózkodás során szerzett vagy viselt dekórumokat tüntetjük fel, hanem az elitbe jutó személy életpályája során kiderithető /és feltüntetett/ valamennyi cimét és rangját, kitüntetését. E téren azért teszünk kivételt eddigi módszerünkben, mert ezek megszerzése, elnyerése egy-egy fontos grádus volt az elitpozicióhoz vezető uton.

I. <u>Egyházi cim és rang /hierarchikus rendben/</u>:

I.1. biboros:	2 fő
I.2. pápai trónálló:	8 fő
I.3. cimzetes érsek:	6 fő
I.4. cimzetes püspök:	21 fő
I.5. pápai prelátus:	34 fő
I.6. pápai tb. kamarás:	21 fő
I.7. pápai titkos káplán:	4 fő
I.8. ap. protonotarius:	22 fő
I.9. cimzetes prépost:	10 fő
I.10.cimzetes apát:	23 fő
I.11.tb. kanonok:	4 fő
	149 fő
választott püspök:	6 fő
cs. és kir.udvari káplán:	2 fő
Máltai lovag:	2 fő
	159 fő

Ha a 100-as mintából leszámitjuk a kb. 10 %-ot, amikor az egyéb dekórumokat nem ismerjük, továbbá azt a 8-10 szerzetest, kik

ilyennel eleve nem rendelkeztek, akkor a mintegy 80 elit-tag birt a 159 dekórummal, tehát személyenként jut 2. Az eloszlás természetesen egyenetlen volt, de az arányok mutatják, hogy ezek nélkül kevesen jutottak csak el az elitbe.
Ha az adományozó szerint nézzük az egyházi cimeket és rangokat:

1. pápai kitüntetés /cim, rang/ a biborostól ap. protonotariusig:	118 esetben
2. ordinarius által javasolt, a király /főkegyur/ által adott /c. préposttól b. kanonokig/	39 esetben
3. egyéb /főkegyur, király, császár/	10 esetben

Az elitbe jutók egyházi rangjai, kitüntetése 2/3-ad részben rómaiak, tehát a magasabbak közül valók, hiszen a többi dekórum inkább a középrétegnek szólt /esetleg az alsópapság között adták/. A korszakban az esztergomi érsekek, a hercegprimások hercegi rangját nem számitjuk arisztokrata cimnek, rangnak, viszont nekik szokás alapján "járt" a biborosi kalap. Az érsekek is korban előre jutva elnyerték a pápai trónálló kitüntetést, esetleg magas életkoru érdemes megyéspüspökök is.

Az egyetemes érvényü pápai cimek adományozása kiegészült a hazai, az ordinariusok által adományozható egyházi eredetü cimek és rangok adásával, amit a Liber Regius tartalmazott. /A magyar szent korona alá egykoron tartozott, de megszünt stallumok cimére. Mig a pápa ugyanezt tette a világegyház vonatkozásában - in partibus infidelium./ Kimondottan magyarországi vonatkozásban az esztergomi érseki székesfőkáptalan tagjai 1900-tól automatikusan elnyerték a kanonoki stallummal az apostoli protonotarius rangot is /ami már pápai kitüntetés/.

A magyar hierarchia csucsán álló hercegprimást az <u>eminenciás</u> cimzés illette meg. A magyar főpapok közül a megyéspüspököket és a felszentelt cimzetes püspököket az 1930-as évek elejéig a <u>méltóságos</u> megszólitás illette. Az 1931. március 18-i püspöki konferencián Serédi arról tájékoztatott, hogy a Sancta Congregatio Caeremonialis 1930. december 31-én kelt

dekrétuma szerint ezek cime ezentul excellenciás lett.

II. Állami /király, kormányzó, állami szerv által adott/ rang és cim:

1. fő- és titkos kir. kancellár:	1
2. valóságos belső titkos tan:	3
3. m. kir. titkos tanácsos:	12
4. megh. miniszter:	1
5. m. kir. kormánytanácsos:	9
6. m. kir. kincstári főtanácsos:	1
7. c. tanker. főigazgató:	3
	30 esetben

Egyetem által adott diszdoktorság:

- Pázmány Péter Tudományegyetem:	7
- Szegedi Tudományegyetem:	1
- Innsbrucki Egyetem:	1
- Oxfordi egyetem:	1
	10 főnek

Városi /községi/ diszpolgárság:	16 esetben
Valamennyi együtt:	56 eset.

Megjegyezzük, hogy pl. a tiszteletbeli diszdoktorátusok száma valószinü ennél magasabb volt, csak nem találtunk rá adatot.

A "szokásjog" szerint - amig volt főkegyur - a megyéspüspökök előbb-utóbb megkapták a valóságos belső titkos tanácsosi cimet, a Horthy-korszakban a m. kir. titkos tanácsosi cimet. Az egyéb állami dekórumok nem-egyházi szolgálatokat minősitettek, viszont jelzik a hatalmi elithez való kapcsolódásokat. /Mint pl. Subik egri kanonok, Tost Barna kassai nagyprépost esetében stb./

C/ Kitüntetések, rendjelek:

1. osztrák-magyar és felujitott magyar:

- Szent István Rend nagykeresztje:	2 fő
- Signum Laudis:	4 fő

2. osztrák-magyar:

- Vaskorona Rend I. osztálya:	1 fő
- Vaskorona Rend lovagkeresztje:	1 fő
- Vaskorona Rend II. osztály lovagja:	1 fő
- Vaskorona Rend III.osztály lovagja:	1 fő
- Ferenc József Rend középkeresztje csillaggal:	3 fő
- Ferenc József Rend lovagkeresztje:	4 fő
- Ferenc József Rend tiszti keresztje:	1 fő
- Piis Meritis érdemkereszt:	2 fő
- Mária-kereszt:	1 fő
- Katonai Érdemkereszt:	1 fő
- Károly csapatkereszt:	2 fő

3. magyar:

- Magyar Érdemrend nagykeresztje:	11 fő
- Magyar Érdemrend II. oszt. keresztje:	11 fő
- Magyar Érdemrend II. oszt. keresztje csillaggal:	4 fő
- Corvin-lánc:	1 fő
- A Magyar Kormányzó Teljes Elismerésének Koszoruja:	1 fő
- A II. Osztályu Polgári Hadi Érdemkereszt:	3 fő
- Magyar Vöröskereszt I. oszt. hadiékitményes tiszti keresztje:	1 fő
- Magyar Vöröskereszt II.oszt. érdemkeresztje	4 fő

4. külföldi:

- Bolgár Királyi Lovagrend II. oszt. keresztje:	1 fő
- Német Katonai Érdemérem:	1 fő
Összesen 16 féle	61 esetben

A rendjelek, kitüntetések közül:

1. osztrák-magyar: 23
2. magyar: 36
3. külföldi: 2

A kitüntetés

- polgári: 54
- katonai: 7

A kitüntetettek tehát az elitnek mintegy a 2/3-ad részét teszik ki, ha leszámitjuk a többféle kitüntetéssel rendelkezőket is. A legmagasabb fokozatokat a hercegprimás/ok/ nyerték el, igy a Szent István Rendet, a Corvin-láncot. A megyéspüspököknek általában a Magyar Érdemrend Nagykeresztje dukált, esetleg a II. osztály a fiatalabbaknak.

A katonai jellegüek a tábori lelkész és egészségügyi szolgálatot teljesitetteknél kézenfekvőek, de megkaphatták a háborus időkben a kormányzatnak szolgálatot tevő más egyháziak is.

A külföldi kitüntetések viszonylag ritkák, ezek inkább személyes nexusok, semmint hivatalos egyházi kapcsolatok következményei.

FÜGGELÉK

1. Jövedelmek, javadalmak:

Az egyháziak jövedelme eredetét tekintve több forrásból is származhatott. Mi itt azt kiséreljük meg feltárni, hogy egy-egy személy esetében melyik fajta jövedelem volt a mérvadó, a jellemző /de annak nagyságát megállapitani szinte lehetetlen, amint erről már korábban volt szó/.

I. Az első kategóriába tartoznak azok a személyek, akik un. javadalmas egyházi stallumban ülnek, ami általában földingatlanhoz kapcsolódik. A javadalmasok két nagy kategóriára oszlanak:

I. 1. az un. nagyjavadalmasok. Ide sorolták az összes ordinariust /érsekeket, megyéspüspököket, apostoli kormányzókat és püspöki vikáriusokat. Ez utóbbiak ugyanis az adott püspökség magyarországi birtokainak is egyben kezelői/. Tágabb értelemben ehhez a nagyjavadalmas kategóriához sorolhatók azok a javadalmas szerzetesrendi elöljárók, akiknek a rendje nagybirtokkal rendelkezett: a bencések, premontreiek, ciszterciek és a piaristák /7 érsek, 21 megyéspüspök, 2 főapát, 3 apát, 4 prépost és 4 tartományfőnök, összesen: 41 fő/. Ugyancsak nagyjavadalmasnak számitottak a káptalanok is, de ott nem személy szerint annak tagjai, hanem maga a káptalan mint jogi személy. Igy a nagyprépostok által reprezentált káptalan szerint nagyjavadalmasnak tekintendők ők is, tehát további 13 személy, összesen 54 fő, az elitnek több, mint a fele.

I. 2. Az egyéb javadalmasok, akiknek javadalma-jövedelme nem érte el az előbbi nagyságrendet /ált. az 500 kh. feletti birtoknagyságot/. Ide sorolhatók az elit kanonok tagjai, akik stallumuknak megfelelő rátában kapták a javadalom utáni

jövedelmet. Részint ebbe a kategóriába tartoznak azok a plébánosok, akiknek plébániája vagy reális apátsággal és prépostsággal van összekapcsolva, vagy pedig a plébánia olyan földbirtokkal rendelkezik, ami javadalmat jelent. De a plébánosok, mint alsópapi kategória már átmenetet is jelentenek az egyházi-állami fizetést huzók csoportjába.

II. Azok az egyházi személyek, akik egyházi és állami, vagy csak egyházi vagy csak állami fizetést kapnak. Ide tartoznak a kongruás papok. /A kongrua három forrásból állt össze: állami költségvetésből, egyházi nagyjavadalmasok befizetéséből és a Katolikus Vallásalap jövedelméből./ De a teológiai tanárok, egyetemi tanárok, hittanárok, ujságirók, szerkesztők kategóriája /az eliten belül fennmaradó 22 személy, ideértve egy sor cimzetes érseket és püspököt is/, fizetése több forrásból származott. Ha ezeket jellemezni akarjuk, akkor pl. a tanitással foglalkozók állami fizetést /is/ kaptak, a képviselők pl. képviselői fizetést, stb. Összegezve a javadalmak-jövedelmek problémát - a bevezetőben leirtakat megerősitve megállapitható, hogy az egyházi elit mintegy 3/4-ed része egyházi nagyjavadalmas és javadalmas volt, tehát gazdasági alapját az egyházi nagybirtok-birtokingatlan képezte. Az ehhez képest másodlagos nagyságu és fontosságu pénzbeli juttatások - állami, egyházi fizetés, stoláris jövedelmek, egyházi adó, iskolai adó stb. - számbavétele és személyekre szóló konkretizálása nem megoldható feladat. /A nagyjavadalmak és javadalmak jövedelmének felbecsülésére a "Gazdag egyház" gazdagsága - Adatok a katolikus egyházi birtokvagyon kérdéséhez a Horthy korszakban - cimü tanulmányban tettünk kisérletet. Agrártörténeti Szemle 1986/2./

2. Az egyházi elit anyagi helyzete

Nézzük először a történetileg nem öröklődő birtokingatlannal való javadalmazását azoknak a személyeknek, akiknek stalluma a korszak elején keletkezett. Igy az 1912-ben felállitott hajdudorogi görögkatolikus püspök javadalmazására a kormány /a Nagyatádi-földreform keretében/ 500 kh. jó minőségü földet juttatásként helyezett kilátásba, és ugyanekkor 300 kh-t káptalanja részére is /össz. 800 kh/. Csak összehasonlitásként: a 4 református egyházkerületnek összesen 2000 kh-t, egyházkerületenként ez 500 kh, és az evangelikusoknál ugyanennyit./ Maga a juttatás elhuzódott, és nem adott szilárd anyagi bázist. /2270/1927. ME sz./

A másik ehhez hasonló eset volt a miskolci gk. exarchátus felállitása, amikor is 1923-ban az addigi munkácsi püspök, Papp Antal kénytelen volt lemondani és Magyarországra költözni, s a munkácsi és eperjesi püspökség itteni parókiáiból megszervezték a miskolci exarchátust, aminek élére Papp került cimzetes érsekként mint adminisztrátor. Mivel e funkciónak javadalmazása addig nem volt, a püspöki kar a kormánnyal egyetértésben a tapolcai reális /javadalmas/ apátsággal látta el az exarchátust. A tapolcai apátság birtoka 1935-ben 2.984 kh volt. Ez tehát jóval meghaladta a hajdudorogi egyházmegye javadalmi ellátását.

Más esetekben az uj stallumot nem konkrét földingatlannal, hanem valamely már meglévő, és üresedett stallum javadalmával honorálták, vagy szándékoztak honorálni. Itt elsősorban P. Zadravecz István tábori püspök esete érdemel figyelmet. Zadravecz mint tábori ordinarius ugy lett felszentelt cimzetes püspök, hogy megmaradt a ferences rend kötelékében, tehát nem szekuralizált. A tábori püspökség szervezésekor az egri érsek a leendő tábori püspök javadalmazására - hogy legyen független a katonai-állami fizetéstől - felajánlott egy egri kanonoki stallumot. /Szmrecsányi ezt azért tehette, mert az egri székesfőkáptalan volt akkor a leggazdagabb hazai nagyjavadalmas./ Tehát egy felszentelt püspök konkrét javadalma egy egri kanonok stallumával ért volna fel. De csak elméletben, ugyanis Zadravecz minden igyekezet ellenére, ezt az egri kanonoki stallumot soha nem nyerte el. Ehelyett

igyekeztek "ideiglenesen kifizetni", 1920-tól Egerből évi 100.000 koronát kapott, majd az infláció miatt egy egri kanonoki stallum jövedelmét, állitólag kitevő évi 50 hektoliter buzát és 2 hizott sertést 3 q sulyban. /Ez nyilván egy gyenge egri stallum lett volna csak, de igy is megakadályozták, hogy oda "beférkőzzön"./ Zadravecz a dolgot sérelmesnek találta, és elérte, hogy kapjon állami, katonai fizetést is, ami közlése szerint ennél "valamivel több" volt. Saját maga a számára elfogadható javadalmat egy komolyabb vitézi telek nagyságában, 50-100 kh-ban jelölte meg. /A dolog végül is elévült a frankhamisitási botránnyal, és a cimzetes püspök P. Zadravecz rendi keretekben, a Mártirok utjai zárdában élt./

Mig a püspökök okkal voltak óvatosak Zadravecz esetében, a konszolidált körülmények között a mindenkori tábori püspök javadalmazása már rendezett volt. Igy Hász István tábori püspök a tábornoki fizetést huzta már a HM-től, ami évi 32.000 pengőt és azt kiegészitő juttatásokat jelentett. Ebben a relációban már a tábori püspök rangban felért a tábornokkal - aminek erkölcsi-egyházi vonatkozása az volt, hogy a tábori püspök tagja volt a püspöki konferenciáknak is, ha nem is egyenrangu tagként.

A vagyoni állapotra az sem ad sok támpontot, hogy ki milyen hagyatékot hagyott hátra halálakor. Ez ugyanis többféle forrásból származott. Az 1930-as évek második felében Zentay statisztikájában Ernszt Sándor prelátus kanonok, a Központi Szeminárium prefektusa, a nagyváradi irodalmi stallum birtokosa vagyonaként 463.615 pengőt mutatott ki. Holott Ernszt mint ismeretlen szegény felvidéki káplán került a katolikus közéletbe a századforduló utáni években. Hogy ez a vagyon miben állt és miből származik, titok. Nyilván unikális eset volt, hogy Csernoch János biboros 800.000 pengőt hagyott maga után 1927-ben, amikor a pengő a legértékesebb. Ismerve a primás fukarságát, ez némileg érthető, de a másik póluson az ugyanilyen nagyságrend adósságot hátrahagyó egyháziakat találjuk. Igy pl. a szatmári püspökség 1944-re teljesen eladósodott.

Scheffler püspök szerint a javadalmon 201.881 dollárnyi adósság van! /Nem pengő, hanem dollár!/ Ezzel szemben törzstőkéje 1942 elején mindössze 57.000 pengőt tett ki. A csődöt nem Scheffler okozta, hiszen a püspökség javadalmának nagy részét /amely a határon innen volt/, 1940-ig egy püspöki bizottság, élén Glattfelderrel, kezelte. De közismert, hogy a szombathelyi püspökség gróf Mikes János kezén adósodott el és jelentett csődöt, s ugyancsak a kalocsai érsekség ment tönkre Zichy érsek idején, és rendelt el zárlatot, illetve felügyeletet a javadalom felett a miniszter. /A tönkrement káptalanokról most nem is szólva./

Az egyházi személyek esetében a reális anyagi állapot kimutatása gyakorlatilag lehetetlen. Ez ugyanis legalább három, ha nem több forrásból állt össze. A köztudatban a stallummal járó birtok jövedelmét szokták irányadóként venni, tehát az egyházi funkciót betöltő személy kezelésére bizott korlátolt forgalmu birtok nagyságát, szakszerübben aranykorona értékét. De az aranykoronaérték szerinti tiszta jövedelem kiszámitása igencsak esetleges. Arról nem is szólva, hogy az ilyen eredetü jövedelem hovaforditása sem volt "szabad", hanem már eleve számos legitim, folyamatos teher terhelte. A másik vagyoni állapot az illető /ha nem volt szerzetes/ magánvagyona, aminek csak egy része jöhetett számitásba, igy pl. ingatlan nem, csak készpénz, mükincsek, könyvtár stb. De ezekről is ha végrendelkezni akart mint magánvagyonáról, a kincstárnak mintegy 1/3-ad értéket kitevő adót kellett leróni. Ennek meglétéről általában véve semmiféle irott forrás nem maradt fenn, és feltárása ma sem lehetséges a személyi szabadság sérelme nélkül. Végül a harmadik forrás a funkcióval járó fizetés, ami alatt érthetjük a főfoglalkozásu személy állami vagy állami és egyházi fizetését, javadalmazását, beleértve akár a stoláris jövedelmeket is. Ezek objektiv megállapitása ugyancsak lehetetlen, mert maximum addig juthatunk el, hogy a megfelelő állami fizetési kategória mennyi volt. Igy a hivatkozott tanulmányhoz itt csak kiegészitésként, nem a történeti szocio-

lógia általánositó módszerével, hanem csupán egyedi esetek illusztrativ felsorolásával járulunk hozzá.

Konkrétan a következők egyértelmüek. A szatmári püspökség magyar részén, illetve a nagyváradi püspökség magyar részén szervezett apostoli kormányzóságoknál az volt a helyzet, hogy /1929-től/ ezek bár önálló apostoli kormányzóval rendelkeztek, vagyonkezelésük felett a püspöki kar, illetve kiküldött bizottsága, élén Glattfelderrel, felügyelt. E bizottság jelentései, számadásai megmaradtak, és kitünik belőlük az apostoli kormányzók javadalmazása is. /Ami személyre szóló javadalmazás volt kp-ben, mert az ottani egyházkormányzati kiadások, irodafenntartás stb. külön rovatokon szerepeltek. Tehát itt kitünik a személyi jövedelem./

Eszerint Lindenberger János nagyváradi apostoli kormányzó /Debrecen/ évi személyi fizetése 1929-ben 10.000 pengő, de 1930-ban már 18.000 pengő volt. A szatmári apostoli kormányzó, Székely Gyula /mérki plébános/ "honoráriuma" évi 24.000 pengő volt kezdetben, de a püspöki kar ezt sokallta, és 1931-ben 18.000-re redukálták. Ebből az tünik ki, hogy a nem-püspöki státusu kormányzók évi jövedelme - a plébánosi s egyéb jövedelmeik mellett - az illető egyházmegye itteni birtokainak évi jövedelméből ennyi volt.

Ha ezeket az adatokat összevetjük Glattfelder püspöknek 1926-ban készült számitásával az egyházi nagyjavadalmasok reális jövedelméről, akkor a nagy átlagot tekintve is nyilvánvaló, hogy az "uj" stallumok javadalmazása szerénynek mondható a régiekéhez képest.

Glattfelder kimutatása szerint a róm. kat. érsekségek, püspökségek, káptalanok /tehát nem a személyekre bontva, hanem az egyházi jogi személyek mint javadalmasok/ évi összjövedelme 4 millió 500 ezer pengő lehetett /1926-ban/. Ehhez bizonyos értelemben, mint "összkatolikus" jövedelem számitandó a vallásalap évi 1.135.000 és a javadalmas tanitórendek évi 1.750.000 pengős jövedelme. /Csizmadia, 175. old. PPki jkv., 1926., melléklet./

Nyilvánvaló, hogy a szerzetesrendek javadalmai fölött ők rendelkeztek, a vallásalap pedig a katolikus közcélokra volt igénybe vehető, igy marad a 4,5 millió pengő a nagyjavadalmasoknak. Ha ezt elosztjuk csak az érsekségek, püspökségek és káptalanok /és nem a kanonokok!/ számával, ugy meglehetősen szerény eredményre jutunk. ugyanis a 4,5 milliót el kell osztanunk kb 25 felé, mert volt 15 egyházmegye és 10 káptalan. Igy nagyjavadalmasokként átlag évi 180.000 pengő esik. Ez azonban igencsak csalóka, ha az emlitett tanulmányban leirt birtokviszonyokat és azok terheit vesszük figyelembe. Ez az átlag ugyanis semmiféle szempontból nem volt irányadó.

Ennek alátámasztására hivatkozhatunk arra, hogy a rk. egyház nagyjavadalmasai az un. kongruahozzájárulást /ti. a lelkészkedő papság "fizetéséhez" való hozzájárulását, aminek többi részét a vallásalapból, illetve az állami költségvetésből fedezték/, még a 19. század második felében megállapitott kataszteri tiszta jövedelem arányában fizették. Ez a számitási kulcs igen stabil volt, mert eszerint osztották szét pl. a püspökkari közös kiadásokat is a nagyjavadalmasok között. Tehát a 4,5 milliós állitólag reális tiszta jövedelem elosztása az egyes egyházi nagyjavadalmasok között az aranykorona szerinti kataszteri tiszta jövedelem kulcsa alapján lehetséges. /Lásd idézett tanulmányban./

A dolog további bonyodalmát képezi a káptalan, mint nagyjavadalmas, és azon belül az egyes stallumok birtokosainak a konkrét javadalmazása. Bár az elitbe a kanonoki stallumot is élvezők viszonylag nagy számmal kerültek be, jövedelmük csak más forrásokkal kiegészülve mondható az elitbe tartozáshoz szükségesnek. /Kivételt talán egyik-másik nagyprépost jelenthetett./ Továbbá az egyes káptalanokon belül is egyedi módon szabályozták az összjavadalomból való stallum szerinti részesedés %-os arányát. Igy pl. a győri székeskáptalanban a jövedelem 7/22-ed részét a nagyprépost, 5/22-edet az olvasókanonok és 4/22-edet az éneklőkanonok kapott.

A kalocsai székesfőkáptalan kanonokjainak jövedelmét az alábbi kulcs szerint osztották meg: az összes tiszta jövedelmet 12 220-nak tételezve, azt 122/122-ed részre osztották fel

Stallum		arányszám
praepositus maior:	2000	20/122-ed rész
lector:	1600	16/122-ed rész
cantor:	1500	15/122-ed rész
custor:	1400	14/122-ed rész
bácsi prépost:	1300	13/122-ed rész
stb.		

Winkler, P.: A kalocsai és bácsi érseki főkáptalan története. Kalocsa, 1935.

Ugy véljük, hogy ezeknek az egyedi példáknak a kiragadása is kellően indokolja azt, hogy az egyházi elit vizsgálatánál a személyhez kötött vagyont és jövedelmet ne azonositsuk a funkcióval járó javadalommal. Ha pedig ezt nem tesszük, ugy egyértelmüen lemondhatunk arról, hogy az egyházi rend tagjainak személyi vagyoni állapotát kutassuk-keressük. Főként pedig azért, mert jelen esetben az elit-képződés és minősités-minősülés szempontjából nem a konkrét, effektiv vagyoni /magántulajdonosi állapot/ vagy saját rendelkezésre álló pénzbeni jövedelem volt a döntő, hanem az adott stallummal járó javadalom nagysága! De összegezve azt is megkockáztatnám, hogy nem a vagyon, jövedelem a lényegi szempont az egyházi elitnél. Hadd mondjak két szélsőséges példát. A püspöki kar három legszerényebben javadalmazott tagja volt a korszakban Prohászka Ottokár székesfehérvári, Glattfelder Gyula csanádi és gróf Mikes János szombathelyi püspök. Mégis - a primás és az egri érsek mellett - ők voltak az elit meghatározó tagjai! Forditva is mondhatnánk, hogy egy egri kanonoki stallum anyagilag e három püspök összjövedelmét is meghaladta, mégis az egyházi

elit szempontjából harmadlagos, de még az egri nagyprépostok, mint felsőházi tagok is meglehetősen jelentéktelenek maradtak.

Nyilván komoly gazdasági kérdésekről volt szó, mert a püspöki kar mindent elkövetett annak idején is már azért, hogy ezekről ne legyen senki kivülállónak átfogó, reális képe. Az igaz, hogy a VKM rendelkezett hivatalos javadalmi kimutatással, /mert csak igy adhatták át a javadalmakat a beiktatáskor/, de ez nem azonos a jövedelmi mutatókkal. Amikor 1930-ban Petri Pál VKM államtitkár kérte a püspöki kartól, hogy a római katolikus egyházaknak, szerzetesrendeknek mennyi a bevételük egyházi adókban, egyéb szolgáltatásokban, fundált jövedelmekben, községi és egyéb segélyekben, államsegélyben, a püspöki kar az adatok kiszolgáltatását egyenest megtagadta. Amikor 1936 tavaszán a pápai nuncius kérte, hogy készitsenek a Szentszék számára egy átfogó jelentést az összes püspöki, káptalani és papnöveldei javadalmakról, azok vagyoni állapotáról, jövedelmeiről és kiadásaikról, a püspöki kar ennek az igénynek sem tudott és nem is akart megfelelni.

Végül az is megállapitható, hogy a főkegyuri jogból következett a kormány vagyonfelügyeleti joga, amit a VKM gyakorolt. /A vallás- és tanulmányi alapok esetében pedig egy vegyes bizottság./ Igy az eladás, megterhelés, kölcsön, stb. csak a kormányhatóság közbejöttével volt elérhető. Tehát az egyházi vagyon, birtok a kötött birtok egy sajátos tipusa volt és maradt.

Források:

I. Publikusak:

I.1 Egyháztörténeti munkák: monográfiák,
egyházmegye-történetek
káptalanok története
rendtörténetek
biográfiák

I.2. Egyházi adatközlő publikációk:
egyházmegyei sematizmusok
rendi sematizmusok
országos papi cim- és névtárak
jubileumi évkönyvek
almanachok

I.3. Nem-egyházi adatközlő publikációk:
életrajzi lexikonok
egyéb lexikonok
tiszti cim- és névtárak
nemzetgyülési almanachok
országgyülési almanachok
gazdacimtárak
helységnévtárak

A publikus források nagy része esetleges az 1919-1945 közötti korszakra. Amennyiben adatokat közölnek, esetlegesebb a származásra vonatkozó adatközlés /nemzetiség, szülők foglalkozása/ Ez részint személyi jogvédelmet jelentett, részint az egyházban ezt nem tartották számon Ezek pótlására kutatások:

II. Ujságok, folyóiratok: nekrológok
beiktatási ünnepi megemlékezések
A származásról ezek is legtöbbször hallgatnak.

III. Levéltári kutatás:

III.1. Esztergomi primási levéltárban: szemináriumi kvesztura
2. Egyházmegyei levéltárakban: szemináriumi kvesztura
3. Pázmány Péter Hittudományi Akadémia Levéltára /volt Teológiai Kar kvesztúrája/

Több esetben anyakönyvi szintü kutatásra lett volna szükség. Ezek egy része a határokon kivülre esik, igy eleve reménytelen. A többi vidéken, sokszor nehezen megközelithető, illetve a személyi jogvédelem alá eső intervallum.

MAGYARORSZÁG EGYHÁZKORMÁNYZATI BEOSZTÁSA 1900.-BAN.

